

6109

ЗКН11

4-59

2105 JUL 11

25 AUG 200

Գ. ՆԵՎՍԿԻ

14 NOV 20

292

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՅԵՐՐՈՐԴ ՀԱՄԱԴՈՒՄԱՐԸ

3KП II
G-59

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ N 889

պր.

ՊԱՏ. № 759 ԳՐԱՌԵՊԳԼԻԿԱՐ 1468 (Բ)

ՏԻՐԱԺ - 2000

ՀԱՅՊՈԼԻԳՐԱՖԻ 1 ԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

599055

ՅԵՐՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

«Կրկնում» եւ—գրում եր 1904 թվի ապրիլի 2-ին մենչեիկյան կենտրոնի անդամ Մարտովը նույն կենտրոնի մյուս անդամ Ակսելըրովին—ինձ թվում է, թե հակառակորդ մեզ հատկապես այս անգամ առիթ է ներկայացրել ցույց տալու, թե ունենք մենք արդյոք բարոյական իրավունք «խոսվություն» բարձրացնելու «լենինիզմի» դեմ, թե ավելի լավ կլինե՞ր, յեթե մենք սպասենք...»*)

Այս բաները Մարտովը գրում է մենչեիկյան կենտրոնում առաջացած տարաձայնությունների առթիվ։ Այդ կենտրոնը այն ժամանակ բաղկացած եր Մարտովից, Ակսելըրովից, Դանից, Պոտրեսովից և Տրոցկուց։ Յեւ այդ պատճառով, դուրս, այդ խոսքերի մեջ ավելի արժեքավոր է բայլեիզմի վերակումը նույն այն բանով, վերով այժմ բնորոշվում է մի ամբողջ նոր աշխարհայացք (լենինիզմ)։

Լենինիզմ—ահա թե ինչի դեմ էյին խոսվություն բարձրացրել մենչեիկները կուսակցության յերկրորդ համագումարում, ահա թե ինչը ավելի վերոջ ձեւակերպվեց յերրորդ համագումարում, ինչը հետագայում այնպես փայլուն կերպով հաստատվեց ու արդարացավ ռուսական առաջին հեղափոխության չրջանում

*) «Ակսելըրովի և Մարտովի նամակները»։ «Նյութեր Ռուսաստանի հեղափոխական շարժման պատմության համար», մասն ա. էջ 104, Բեռլին, ռուսերեն

և ինչը, վերջապես, հաղթանակեց Հոկտեմբերյան փոթորիկի նշանավոր ուրերին:

Մենչևիկների խռովությունը՝ լենինիզմի դեմ, յերկրորդ համազույժարից հետո շատ շուտով դարձավ իսկական պառակտում և նորածվելով Ռուսաստանում մի կոմիտեից մյուսը, փաստորեն բաժանեց մինչ այդ: Կործես թե, միասնական կուսակցությունը յերկու իրար թշնամի մասերի, ըստ վորում մենչևիկները պառակտման հենց առաջին ուրերին արտասահմանում ստեղծեցին իրանց անլեզալ Ֆրակցիոն կենտրոնը:

Ընկ. Լյադովը պատմելով իրերի դրության մասին արտասահմանում, պառակտումից հետո, առում է, վոր «արտասահմանի ուստական դադութները մեծ մասը արտահայտեց ի հարկե, հոգուտ մենչևիկների»^{*}:

Բայց լենինի պատգամախորները յերկրորդ համազույժարից անմիջապես հետո վերադարձան Ռուսաստան, իսկ մենչևիկները Մարտովին և Տրոցկույն ուղարկեցին արտասահմանի դադութներում զեկուցումներ կարդալու կատարված պառակտման մասին, վորի հետևանքով և մենչևիկները դրավեցին այդ դադութները: Ռուսական դադութները այն ժամանակ մեծ մասամբ բաղկացած էյին բուրժուական ուսանողներից և այդ պատճառով պարմանալի չէ, վոր մենչևիկներին համարյա ամենուրեք հաջողվում էր բանաձևեր ընդունել տալ ընդդեմ կենտրոնական Կոմիտեյի ու կենտրոնական որդանի խմբագրության:

Այդ տեսակետից բայց լենինների համար դժվար էր վիճել իրանց հակառակորդների հետ և այդ պատճառով

^{*} Մ. Լյադով — «Կուսակցության Կյանքից 1903-1907 թ.թ.» (սուսերեն) եջ. 6, 1926 թ., Մոսկովա:

իրանց շատ քիչ: Խեղեքում հաջողվեց բաժանել մենչևիկներին իրենց համակրող խմբակներին — օրինակ ինչպես Փարիզում, վորտեղ բայց լենիններին հարեց Լինդովը, Բերլինում, ուր աշխատում էր Պլասնիցկին, Մյունխենում, վորտեղ ապրում էր այն ժամանակ Միլասյովը (պոլիտիկոս), Լապպիգում, ուր սովորում էր Ստ. Շահումյանը:

Իսկ մենչևիկները, խակապես վոչ միայն սկսեցին բոլկոտի յենթարկել կենտրոնական Կոմիտեն և կենտրոնական որդանը, վորոնց կազմը նրանց սրտովը չէր, այլ և անմիջապես ձեռնարկեցին կազմակերպելու իրանց Ֆրակցիաները թե՛ արտասահմանում և թե՛ Ռուսաստանում:

Մենչևիկների անհաշտ արամադրության պատճառով, Լենինի, Պլեխանովի և Լենգենիկի բոլոր վորձերը՝ ստեղծված փակուղուց մի կերպ դուրս դալու, վոչ մի հետևանքի չհասան: Մենլանելի դրությունը, վորի մեջ բնկել էյին մենչևիկներին ունհաճո կուսակցության կենտրոնական մարմինները, ավելի վատթարանում էր նրանով, վոր մենչևիկները, կազմակերպելով արտասահմանում իրանց ոպպողիցիոն Ֆրակցիան, ձեռնարկել էյին կազմակերպելու նույնպիսի Ֆրակցիաներ նաև Ռուսաստանում և կոչ էյին անում նրանց նույնպես բոլկոտ հայտարարել և Կոմիտեյին և Կ. որդանին:

1903 թ. հոկտեմբերի սկզբներին յերկու կողմերի միջի վերանորոգված բանակցությունները նույնպես վոչ մի հետևանք չունեցան. Մարտովը, տեսնելով, վոր Լենինն ու Պլեխանովը պատրաստ են զեկուցումներ տանելու, ավելի մեծ պահանջներ առաջարկեց — այս անգամ նա պահանջում էր կոոպտացիայի կարգով խմբագրական

կազմի մեջ մտցնել համագումարի կողմից չընդունված հին խմբագրության չորս անդամներին*)։ Միևնույն ժամանակ մենչևիկներն աշխատում էին ատանձին-ատանձին ազդել «ռուս. սոց. — դեմոկրատների արտասահմանյան լիգայի» անդամների վրա և ճնշում էին գործ դնում Պլեխանովի վրա։

Լիգայի համագումարում մենչևիկները մեծամասնությամբ էին կազմում և այդ պատճառով համագումարը դարձավ պառակտիչների կազմակերպված հարձակումների կենտրոն՝ ընդդեմ Կենտկոմի։ Լիգայի համագումարը վերջացավ հոկտեմբերի վերջերին, կոնֆլիկտը ավելի սուր բնույթ ստացավ, վորովհետև Պլեխանովը յենթարկվելով իր բարեկամ Ակսելրոդի ճնշումներին, այժմ արդեն վճռականապես թեքվում էր մենչևիկների առաջարկության կողմը՝ խմբագրության մեջ հրավերելու խմբագրության հին չորս անդամներին։ Համաձայնվել այդ առաջարկությանը նշանակում էր դիրքերը հանձնել պառակտիչներին և ընդառաջել այն ծրագրին, վորը գծել էր պառակտումների մեջ փորձված Ակսելրոդը։ Ի պատասխան Պլեխանովի մենչևիկներին արած այս գիջողությանը, Լենինը հեռացավ «Իսկրա»-ի խմբագրությունից, իսկ Պլեխանովը, Ակսելրոդի ազդեցությամբ, սկսեց արդեն ավելի վճռական ձևով խոսել հին խմբագրության չորս անդամների կողպողիայի մասին։ Յեվ ահա 1903 թ. նոյեմբերի 26-ին «Իսկրա»-ի խմբագրության մեջ մտան բացի Պլեխանովից, Ակսելրոդը, Զասուլիչը, Մարտովը և Պոտրե-

*) Վ. Լենին — Յերկրի Ժողովածու 4, 5, յեր. 427—433

Այսպիսով Ակսելրոդի նախագծի առաջին մասը վայլուն կերպով իրագործվեց. «Իսկրա»-ն ընկավ մենչևիկների ձեռքը և վոր ամենագլխավորն է ու ինչ նույնիսկ իրանք չէին սպասում, խմբագրության մեջ չկար Լենինը*)։

Այսպես ապրիլի կերպով կուսակցության կենտրոնական օրգանը դրավելուց հետո մենչևիկները իրանց հարձակումներն ուղղեցին կուսակցության Կենտկոմի դեմ։ Սկզբնորում նրանց բոլոր փորձերը, չնայելով հաշվողաբար (примиренческий) տրամադրված Կենտկոմի անդամ Նոսկովի ներկայությամբ, հաջողություն չունեցան. Կենտկոմը իր մեծամասնությամբ լենինական էր։ «Իսկրա»-ի խմբագրությունից հեռանալուց հետո Լենինը կոոպտացիայի կարգով մտավ Կենտկոմ, նրա հետ միասին նույն կարգով Կենտկոմ մտան նաև մի քանի ուրիշ բայլչևիկներ—Զեմլյաչկան, Զվերը (Մ. Մ. Եսսեն) և Լ. Բ. Կրասինը, ինչպես և հաշտվելու կողմնակից Գալչերինը (Կոնյազա)։ Սակայն 1904 թ. դարնանը, յերբ Զվերը և Լենինիկը ձերբակալվեցին, Զեմլյաչկան մտնելով Ուդեսսայի կոմիտեյի կազմի մեջ, դրանով իսկ, մենչևիկների կարծիքով, դուրս եր յեկել Կենտկոմի կազմից և Կրթիժանովսկին հեռացել էր դրեժերից—Կենտկոմի կազմի մեջ մնացել էր միայն մեկ բայլչևիկ—Լենինը, ընդդեմ հաշտվելու տրամադրի յերեք անդամների՝ Նոսկովի, Գալչերինի և Կրասինի։ Իսկ յերբ Կենտկոմի կազմի մեջ յերեւացին Նոսկովի ամենա-

*) «Իսկրա»-ի 46, 47, 48, 49, 50 և 51 համարները խմբագրված են Լենինի և Պլեխանովի կողմից, № 52—միայն Պլեխանովի կողմից, իսկ № 53-ից նոր մենչևիկյան խմբագրության շրջանն է սկսվում առանց Լենինի։

մոտիկ բարեկամները՝ Լյուբիմովն և Կարպովը, ինչպես
և Դուբրովինսկին, այդ միջոցին այլևս Կենտկոմի նվա-
ճումը մենչեիկներին կողմից թե իդեալային և թե գործնա-
կանորեն—միայն ժամանակի խնդիր էր դառնում :

Այսպիսով արդեն 1904 թ. սկզբներին պարզվեց, վոր
կուսակցական բոլոր կենտրոնական օրգանները—կենտ-
րոնական օրգան «Իսկրա»-ն, Կուսակցության Խորհուր-
դը և նույնիսկ Կենտկոմը—գտնվում էին մենչեիկների
ձեռքում : Իսկ այդ նշանակում էր, վոր մենչեիկները
նախ խախտեցին II համագումարի վորոշումները՝ կու-
սակցական կազմակերպութուններին կառուցման մասին
և յերկրորդ՝ ասորին ի կերպով ձեռք ձգեցին ամբողջ
իշխանությունը կուսակցության մեջ, ճնշելով այդպի-
սով կուսակցության այն մասին, վորը, յեղնե-
լով համագումարի վորոշումներից, աշխատում էր
կյանքում իրականացնել ամենապլանավորն ու հիմնակա-
նը, ինչը պետք է հանդիսանար համագումարի ամբողջ
աշխատանքների պահպանումը—ստեղծել միասնական, հզոր,
կենտրոնացած, հեղափոխական պրոլետարական կու-
սակցություն :

Դրությունը առանձնապես վատթարացավ նաև
նրանով, վոր տարաձայնությունները, պառակտելով
կուսակցության վերին շերտերը, սկսեցին տարածվել
նաև Ռուսաստանում և ընդգրկել տեղական կազմակեր-
պությունները :

Համագումարի բալլչեիկ պատգամավորները, վո-
րոնց թվում էին ահանավոր դորձված կազմակերպիչ-
ներ, ռուսական սոցիալ-դեմոկրատիայի պիոներներ
(ինչպես որինակ Մ. Յիսակյայ, Ա. Ստոպանի և ուրիշ-
ներ), վերադառնալով համագումարից հաջվեցություն

ներկայացրին վոր միայն իրանց կազմակերպություննե-
րին, այլ և աշխատեցին այցելել նաև մյուս կոմիտենե-
րը, պառակտման խիստի պատկերն ու նրա պատճառ-
ները բացատրելու նպատակով :

Արդեն 1903 թ. վերջում համարյա թե Ռուսաստանի
բոլոր կազմակերպությունները արտհայտվեցին համա-
դամարում առաջացած պառակտման մասին : Պետեր-
բուրգի, Հյուսիսային, Մոսկվայի, Սարատովի, Յեկա-
տերինոսլավի, Վարոնեժի և Ռիդոյի կազմակերպու-
թյունները (Իսկրական) Որլովի, Ողեստայի, Աստրա-
խանի կոմիտեները և անդրկովկասյան միությունը վո-
րոշակի կերպով ընդունեցին մեծամասնության տեսա-
կետը և խիստ կերպով արտահայտվեցին մենչեիկների
կազմալուծիչ և պառակտողական վարմունքի դեմ :

Կուսակցության անդամների և կոմիտեների ճնշող
մեծամասնությունը բալլչեիկներին կողմն էր : Այս հան-
ժության մեջ : Մի քանի խոսքով պատմելով այն մասին,
թե բալլչեիկները ձեռք ձգելով իշխանությունը սկսե-
ցին «մաքել» կոմիտեները փոքրամասնության ներկա-
յացուցիչներից, նա նկատում է. «Մենչեիկներն իրենց
հերթին ամբանալով հարավային մի շարք կոմիտենե-
րում (Դոնի, Սարկովի, Կիևի, Դոնեցի և Ղրիմի) ղեմա-
դրում էին կենտրոնական կոմիտեյի ճնշումներին, իսկ
մյուս կետերում աշխատանք էին տանում կուսակցա-
կան շարքային աշխատողներին մեջ, վորոնց չըջանում
բյուրոկրատական կենտրոնացումը թուլացնելու դադա-
վարը՝ կապված կազմակերպված մասնանների կուսակ-
ցական ինքնագործունեյության հետ, հովանություն էր
գտնում» :

ինչ եւ վոր ասեր Մարտովը, մի բան միայն չեւ
կարող բացասել, վոր ամենախոշոր պրոլետարական
շրջանների սոցիալ-դեմոկրատները— Պետերբուրգի,
Մոսկվայի, Յարոսլավի, Կոստրոմայի, Իվանովի, Տու-
լայի, Յեկատերինոսլավի, Ուդեսայի, Կովկասի—բայլ-
չեիկների կողմն էին: Սիբիրի կազմակերպություննե-
րը, չնայելով վոր նրանց միության պատգամավորը
մենչեիկ Տրոցկին եր, չուտով ցույց տվին իրանց բայլ-
չեիկական դեմքը: Ուրալը թեև պրոլետարական մեծ
շրջան եր, բայց այդ միջոցին այնտեղի կազմակերպու-
թյունը ապրում եր անկման շրջան, այնպես վոր նրա
ձայնը առայժմ հաշվի չէին կարող առնել պայքարող
կողմերից և վոչ մեկը: Յեթե ուշադրության առնենք
այն, վոր Կենտրոնական Ռուսաստանի կոմիտեների
մեծամասնությունը նույնպես բայլչեիկների կողմն եր,
ապա միակ զգալի պրոլետարական ույժը մենչեիկները
կարող էին համարել միայն դոնեցի շրջանի Ռ. Ս. Դ.
Բ. Կ. Միությունն ու Խարկովը: Իսկայես 1903 թ.
վերջերին Դոնեցի Միությունը իր մեջ միացնում եր
Յուզովկայի, Լուգանսկի, Մարիուպոլի, Տադանրոգի,
Յենակիևի, Բախմուտի, Սլավյանսկի, Ալմադնայայի և
Յուրեկայի կազմակերպությունները:

Բայց և այդ պրոլետարական կենտրոններում և
նույնիսկ Ռոստովում ու Խարկովում ամենուրեք գոյու-
թյուն ունեյին բայլչեիկներին համակրող պրոլետարա-
կան խմբակներ: Իսկ ինչ վերաբերում ե մենչեիկների
բարեկամներին, ապա սրանց շարքերում կային այնպի-
սիները, վոր նույնիսկ իրանք, Փրակցիոն պայքարի մեջ
վոչ մի մաքրություն չձանաչող մենչեիկները, ստիպ-

ված ծածկում էին իրանց կողմնակիցների կարծիքնե-
րը, վորպես ծածուկ հիվանդություն:

Չնայելով, սակայն, վոր ռուսական պրոլետարական
կազմակերպությունների մեծամասնությունը բայլչե-
իկների կողմն եր, այս վերջինների դրությունը որե-
ցոր վատթարանում եր: «Թոկրա»-ն գտնվում եր մենչե-
իկների ձեռքում, իսկ բայլչեիկները վոչ միայն իրանց
թերթը չունեյին, այլ նույնիսկ վորևէ հնարավորու-
թյունից զուրկ էին պատասխանելու այն բոլորին, ինչ
գրվում եր բայլչեիկի դեմ Կուսակցության Կենտրոնա-
կան ռզմանի եջերում:

Արևմտյան Յեվրոպայի սոցիալ-դեմոկրատները
ստանում էին միակողմանի մենչեիկական լուսաբանու-
թյուն համազումարի անց ու դարձի մասին: Վերջապես
հենց Ռուսաստանում մեր ս.-դեմոկրատական կազմա-
կերպությունները հեղեղվում էին Կենտկոմի կողմից
արտասահմանից ուղարկվող մենչեիկներով:

Թե ինչ աստիճանի միակողմանի տեղեկություն
ունեւր Արևմտյան Յեվրոպայի սոցիալ-դեմոկրատիան
կոտորված պառակտման մասին, վկայում ե ընկ. Մ.
Ն. Լյուդովը, վորը 1903 թ. վերջերին և 1904-ի սկզբ-
ներին ապրում եր Բերլինում: Յեթե նա ծանոթացավ Կ.
Կառլցկու, Ռ. Լյուքսեմբուրգի և Տիչկոյի հետ և պատ-
մեց նրանց լերկրորդ համագումարում տեղի ունեցած
պառակտման մասին, վոչ միայն համակրություն չգտավ,
այլ ընդհակառակն, հանդիպեց բոլորովին բացասական
վերաբերմունքի. նրանք բացասում էին տարաձայնու-
թյունների մեջ վորևէ սկզբունքային առիթի գոյություն
և հաստատ համոզված էին, վոր տարաձայնություն-
ների միակ հանցավորը միմիայն Լենինն ե: «Հիշում եմ

—գրում ե ք. Լյադովը—վոր հետագա տեսակցություններին մեկի միջոցին Կառլցկին լավական վճռական կերպով հայտնեց ինձ. «Ի՞նչ եք ցանկանում, մենք ձեր Լենինին չենք ճանաչում, նա մեզ համար նոր մարդ է: Պլեխանովին, Ակսելրոդին մենք բոլորս լավ ենք ճանաչում: Մենք սովորել ենք միմիայն նրանց լուսարանությամբ տեղեկանալ իրերի դրության մասին Ռուսաստանում:

Ի հարկե մենք չենք կարող հավատալ ձեր հավաստիացումներին՝ թե Պլեխանովն ու Ակսելրոդը հանկարծ ոպպորտունիստներ են դարձել: Դա անհեթեթություն է: Հետևաբար ճիշտ չե Լենինը»:

Վոր ընկ. Լյադովը ներկա դեպքում անաչառ և սր՝ յեկաիվ է, դրան ապացույց է Կ. Կառլցկու գրած պատասխանը ընկ. Լյադովին (ապագրված է ուսերևոյթարձանությամբ, «Իսկրա»-ի 66-րդ համարում): Ընկ. Լյադովը ռուսական տարածախոթյունների մասին գրել էր «Neue Zeit»-ում (Կառլցկու թերթը) հրապարակելու նպատակով մի հոդված, սակայն Կառլցկին այդ հոդվածը չտպագրեց, բայց պատասխանեց ընկ. Լյադովին: Ինչպես յերևում է այդ պատասխանից, Կառլցկին տարածախոթյունների պատճառը համարում էր լոկ... թյուրիմացությունները: Ակսելրոդը այդ առիթով հանդիսավոր կերպով գրում էր Կառլցկուն (այս նամակը նույնպես հրապարակված է «Իսկրա»-ի 68-րդ համարում). «...Դու իրավացի յես քո յենթադրության մեջ. տարածախոթյունները մեր և Լենինի միջև Ռուսաստանում (բայց վոչ արտասահմանում) մեծ մասամբ թյուրիմացությունների արդյունք են...»:

Բայց իրերի դրությունը Կառլցկու յերևում ապացուցում էր, վոր պառակտումը հասարակ թյուրիմացությունների արդյունք չէ. այն կրքոտ պայքարը, վոր սկսել է յին մենչեիկները Ռուսաստանում կազմակերպության մեջ գերիշխելու նպատակով, ցույց էր տալիս, վոր վեճը ինչ վոր ավելի խոշոր հարցի մասին է, քան հասարակ կազմակերպչական հարցերը:

«Մենչեիկները վճռել է յին նվաճել Ռուսաստանում է այս առթիվ Լյադովը—և չարժեք է յին դեպի այն կողմը արտասահմանի ուսանողների ամբողջ վորամասերը: Նրանց հրահանգ էր տրվում այնքան էլ աշխատանք չտանել տեղերում, այլ ողավել ամեն առիթից անցնելու կոմիտեների մեջ, հաստատվել այնպես և ողավելով կոպտացիայի իրավունքից՝ կոմիտեների տեղամ անց կացնել հարազատ փորձված մենչեիկների: Այդ տակտիկայի հետևանքով առաջ յեկավ կոմիտեիների, ժողովականների, կնիք պահողների մի նոր տիպ: Այդ տիպը բոլորովին աշխատանք չեր տանում, վորովհետև վախենում էր մասնավորույց, աշխատանքը թողնում էր տեղական աշխատողներին, իսկ ինքը միայն բանաձևեր էր Դադմում մենչեիկների ողտին: Տեղական աշխատողները ուժատուրա է յին լինում ծառայելով ողեցոր գորացող բանվորական շարժմանը: Արտասահմանի գրականություն նրանց ձեռքը բոլորովին չեր ընկնում, արտասահմանի գործերի մասին նրանք տեղեկանում է յին ամենաաղավաղված ձևով մենչեիկյան կոմիտեիներից: Այն որից, յերբ Լենինը խմբագրությունից հեռացավ, մենք բայլչեիկներա մեր սեփական գրականությունը չունեցինք: Այն ժամանակ բացի Լենինից արտասահմանում ուրիշ բայլչեիկ գրող չկար»: Մինչդեռ

«Իսկրա»-ն ամեն մի համարում աղտոտութիւններ եւ, վոր թափում եր հակառակորդներէ գլխին. մենչեիկ-յան գրողներէ գրչի տակից դուրս ելին գալիս անընդ-հատ հողվածներ ու բրոշյուրներ, վորոնք պառակտումը լուսարանում ելին շատ աչառու կերպով. իսկ բայլե-վիկները չունեյին վոչ մի ջոցներ և վոչ թերթ, վորպես-դի կարողանային այդ բոլորին արժանի պատասխան տալ:

Այսպիսի պայմաններում կուսակցութեան մեջ նու-մալ դրութիւն ստեղծել, հնարավոր եր միայն մեկ հանապարհով—նոր արտակարգ համագումար հրավիրե-լու միջոցով: Այդպես եւ հարցը դրեց Լենինը 1904 թվի հունվարին կուսակցութեան Խորհրդի նիստում: Խորհրդի մեջ այն ժամանակ մըտ-նում ելին Ակսելրոդը, Մարտովը, Պլեխանովը, Լենինը և Լենգնիկը: Լենինի այս առաջարկութիւնը Խորհրդի առաջին յերեք անդամների կողմից վճռական դիմա-դրութեան հանդիպեց, այդ պատճառով բայլեւիկները ստիպված ելին սպասել, մինչև կուսակցութեան հասա-րակական կարծիքը կհաստանան այն չափով, վոր հնա-րավոր լինի, հենվելով այդ կարծիքի վրա, վճռական բայլերի դիմել: Կուսակցութեան հասարակական կար-ծիքին դիմելն անհրաժեշտ եր, մանավանդ այն պատ-ճառով, վոր մենչեիկները ապուրինի կերպով զրավելով կենտրոնական Որգանն ու կուսակցական Խորհուրդը, բայթայիչ աշխատանքից դատ տանում ելին նաև գաղտնի ֆրակցիոն աշխատանք, ունենալով իրանց գաղտնի մեն-չեիկական կենտկոմը Բյուրոյի անվան տակ, վորի մեջ մտնում ելին Ակսելրոդը, Դանը, Մարտովը, Պոտրե-տովը և Տրոցկին:

Ի՞նչմէ կուսակցութեանը անհրաժեշտ եր այն պատ-ճառով, վոր քաղաքական անցքերը Ռուսաստանում դարգանում ելին գլխապետույտ արաբութեամբ, իսկ միասնական, համախմբված կուսակցութիւն այլևս դու-յութիւն չուներ. տեղերում համարյա ամենուրեք ար-չեն զոյութիւն ունեյին յերկուական կազմակերպու-թիւններ:

1903 թ. հուլիսյան մասսայական գործադուլները Ռուսաստանի հարավում միայն հոյակապ ողակն ելին կաղմում մասսաների այն ահազին քաղաքական չարժ-ման, վորը բռնկել եր արդեն մեր յերկրում հարյուրամ-յակի սկզբից (1901 թ.): Գործադուլները, ցույցերը, տե-րորիստական ակտերը հետեւում ելին մեկը մյուսին 1903 և 1904 թվականների ընթացքում: Սեպտեմբերի 2-ին Բազմում տեղի ունեցավ ցույց, նույն ամսի 9-ին ցույց տեղի ունեցավ Ռոստովում, նույն որը սկսվեց տպագրիչների խռոր գործադուլները Մոսկվայում. հոկտեմբերին ցույցեր տեղի ունեցան Տոմսկում (22-ին) և Սարատովում (28-ին), նույն ամսում մահափորձ կա-ռարվեց Կովկասի փոխարքայի դեմ: 1904 թ. հունվարին (5-ին) ցույց տեղի ունեցավ Թիֆլիսում: Ծապոնիայի հետ սկսած պատերազմը (հունվարի 27-ին) վոչ միայն չկասեցրեց չարժումը, ընդհակառակն, պատերազմն ու նրա հետ կապված կրիզիսը ավելի սրեցին դասկարգա-լին հակասութիւնները և ուժեղացրին դժգոհութիւ-նը տիրող կարգերի դեմ:

Գործադուլները չեյին դադարում և վորքան հայտա-րարած գորահավաքը ավելի ու ավելի յեր ընդգրկում աղգաբնակչութեան լայն խավերին, գործադուլների հետ միասին սկսեցին ծագել նաև խռովութիւններ պահեստի

ցության ահագին աճումը: «Յես դրանից առաջ—գրում է նա—մի տարուց ավելի գտնվում եյի արտասահմանում: Յես միանգամայն զարմանում եյի, թե վորքան աճել եր մեր կուսակցությունն ու բանվորական շարժումը այդ ժամանակամիջոցում: Բացի պաշտոնական կոմիտաչիներից, վորոնց մենք ճանաչում եյինք արտասահմանյան գրադրությունների միջոցով, առաջ եր յեկել արդեն համոզված սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցականների մի ուժեղ շերտ, վորը մեծ ու խորացրած աշխատանք եր տանում մասսաների մեջ: Արտասահմանյան գրականությունը, վորի առաջման վրա մենք այնքան շատ աշխատում եյինք, բառի բուն նշանակութեամբ մի կաթիլ եր գրականության այն ծովի մեջ, վորը ստեղծվում, տպագրվում և տարածվում եր տեղերում*):

Սակայն ամենուրեք, ըստ ընկ. Լյադովի, նկատվում եր ղեկավարության, Կենտկոմի գործակալների, կուսակցական կենտրոնական հիմնարկների հետ կապի և կուսակցական գրականության բացակայութիւն: Միևնույն ժամանակ ամենուրեք իր անհրեհութեամբ մարդու աչք եր ծակում կոմիտեյի-ժողովականը, «կոմիտեյի կնիքը պահողը», մասսաների հետ բոլորովին չկապված այս «տիպը», վորը, ինքն ել միակողմանի լուսարանված լինելով աղավաղում եք կենտրոնում գոյութիւն ունեցող իրերի իսկական գրութիւնը: Բայց դրա փոխարեն տեղերը և դիտակից սոցիալ-դեմոկրատների մասսան այդ փակուղուց դուրս գալու միակ յեղբր տեսնում եյին նոր համագումար հրավիրելու մեջ:

*) Մ. Լյադով—1903-1907 թ. կուսակցության կյանքից:

Պետերբուրգում, ընկ. Լյադովի ասելով, մեծ աշխատանք եր տարվում, բայց կազմակերպւթյունն ուժեղ չեր և բանվորական մասսաները, կորցնելով իրանց հավատը ղեպի կուսակցութիւնը, հարում եյին Գապոնի միութեանը: Տվերում, վորտեղ այն ժամանակ բնակվում եր Ա. Ա. Բուդանովը, աշխատանքը լայնանում եր, ընդգրկելով նույնիսկ գյուղացիներին, բայց միջոցների պակասութիւն եր զգացվում, կապը կենտրոնի հետ թույլ եր: Տուլայում, վորտեղ աշխատում եր Ի. Ի. Ստեպանովը, կատարվում եր նույնպէս մեծ աշխատանք. կազմակերպւթյունը տրամադրված եր բայելիկորեն և նոր համագումարի կողմնակից եր: Ուֆայում, Սիբիրում, Մոսկվայում, մեկ խոսքով ամենուրեք, ուր մասսաների մեջ աշխատանք եր տարվում, կազմակերպւթյան անդամները նոր համագումար հրավիրելու կողմնակից եյին:

Աչքի ընկնող աշխատողներից միայն Սամարայում գտնվող Դուբրովինսկին եր, վոր հաշտասեր տրամադրութիւն ուներ, և յենթադրում եր, վոր առանց համագումարի ել հնարավոր ե հաշտութեան գալ:

Իսկ արտասահմանում կոնֆլիկտը ավելի ու ավելի յեր սրվում: 1904 թ. մայիսին Ռոզենբերգ-Չվերելային փոխարինելու համար արտասահման յեկավորելու Նոսկովը փոխանակ հաշտեցնելու, ավելի խճճեց հարցը իր յերկդիմի և վոչ անկեղծ վարմունքով: Նա մի կողմից իբր թե պաշտպանում եր Լենինին, մյուս կողմից միևնույն ժամանակ հավատացնում եր մենչևիկներին, թե ինքն ել հաշտեցուցիչ տրամադրութիւն ունի և վոր «Կենտկոմում կազմակերպվում և մեծամասնութիւն

վորը պատրաստ ե տապալելու Լենինին, քանի վոր նրա
քաղաքականությունը վրդովմունք ե առաջացնում»*) :

Դեռ մայիսին, Նոսկովի գալուց անմիջապես հետո,
Կուսակցության Խորհուրդը, վորտեղ Կենտկոմի յերկ-
րորդ ներկայացուցիչը Գլեբովն եր, 4 ձայնով ընդդեմ
Լենինի մեկ ձայնի, դեմ արտահայտվեց համադրումար
հրավիրելու ադիտացիային, ըստ վորում Նոսկովը
Կենտկոմի անունից ուղարկատում ներկայացրեց Լենին-
ին—կամ հրաժարվել համադրումար հրավիրելու համար
ադիտացիա մղելուց կամ հեռանալ Կենտկոմի կազմից :

1904 թ. վերջում Գլեբովին գրած նամակում Լե-
նինը մերկացնում եր Նոսկովի յերկերեսանի քաղաքա-
կանությունը, վորը յերբեմն հավատացնում եր Կենտ-
կոմին, թե ինքը Նոսկովը կատարի Լենինին հպատակվել
Խորհուրդին, իսկ մյուս կողմից ել համոզում եր Լենինին,
թե ինքը նրա հետ միասին կենթարկի Խորհուրդը Կենտ-
րոնական Կոմիտեյին և միևնույն ժամանակ Լենինի
թիկունքից անթույլատրելի միջոցների յեր գլխում նրա
դեմ :

Նոսկովը Լենինին առաջարկում ե մտնել Կենտրոնա-
կան Որդանի խմբագրության մեջ և միևնույն ժամանակ
անդեկացնում նրան, թե քանի վոր Լենինը չեր առար-
կում կոսպտացիայի կարգով Կենտկոմի անդամների
կազմի մեջ հաշտեցման յերեք նոր կողմնակիցներ մտ-
ցնելու դեմ (Դուբրովինսկի, Կարպով և Լյուբիմով),
այդ ուրեմն նրանք համարվում են ընդունված : Լենինը
այդ առաջարկությանը պատասխանեց մի խիստ նամա-

*) «Պ. Բ. Ակսելորդի և Յու. Ռ. Մարտովի նամակ-
ները» (ռուսերեն) Եջ 106 :

կով, վորի մեջ մատնանշելով մենչեիկներին կեղծավո-
րությունը, հայտնում եր, վոր նրանք չարունակում են
խախտել կուսակցության բոլոր կանոնները և միևնույն
ժամանակ կարծում են, վոր մեխանիկական ձևով նրա
ձայնը Կենտկոմում և Կենտրոնական Որդանում խեղ-
դելով կարելի կլինի հաշտվել : Նա ցույց եր տալիս, վոր
պատահումից խուսափելու միակ յեղքը կարող ե լինել
միմիայն բացարձակ ու ազնիվ պայքարը և վոր բայժե-
վիկները այդ պայքարից չեն հրաժարվի, մինչև վոր
հարցը չվճռվի համադրումարում :

Այժմ սակայն ավելի ու ավելի յեր պարզվում, վոր
միակ իդեական պայքարով մենչեիկներին և նրանց կազ-
մալուծող աշխատանքի դեմ վոչինչ անել չի կարելի :
Նրանք համադրումարից անմիջապես հետո, չհպատակ-
վելով նրա վորոշմանը, բոյկոտի եյին յենթարկել Կենտ-
րոնական Որդանը, հրաժարվելով հանձնիս Մարտովի
մտնելու նրա խմբագրական կազմի մեջ : Համադրումա-
րից անմիջապես հետո դումարել եյին իրենց արտասահ-
մանյան անլեզալ կոնֆերենցիան, վորտեղ վորոշել եյին
սկսել պայքար Կենտկոմի և առհասարակ բայժեիկների
դեմ, կազմակերպել եյին իրենց մենչեիկական Կենտկո-
մը (Բյուրո), Պլեխանովին համոզել եյին խախտելու
համադրումարի կամքը, փոփոխության յենթարկել Կեն-
տքը Որդանի կազմը, մտցնելով այնտեղ խմբագրության
հին անդամներին, վորոնց համադրումարը չեր ընտրել :
Իրանց ձեռքն առնելով այսպիսով Կենտր. Որդանը և
Կուսակցության Խորհուրդը, նրանք սկսել եյին բոյկոտի
յենթարկել Կենտկոմը և ուսական կազմակերպու-
թյունները : Ոգտագործելով «Բսկրայի» եջերը, նրանք
տպագրում եյին միմիայն մենչեիկական բանաձևերն ու

բողոքները բայչեւիկների դեմ, այդպիսով միակողմանի
լուսաբանություն տալով պառակտմանը: Ողտվելով
կենտկոմի բայչեւիկ անդամների ձերբակալությունից
(Լենգինի, Գուսարեւի) և ապրիլի կերպով հանելով
կենտկոմի կազմից Զեմլյաչկային, նրանք կողոտա-
ցեայի կարգով լրացրել էյին նրա կազմը բացառապես
մենչեիկներով և հաշտվելու կողմնակիցներով (Նոսկով,
Կրասին, Գալպերին, Դուբրովինսկի, Կարպով և Լյուբի-
մով): Այսպիսով տիրանալով կուսակցության բոլոր
կենտրոնական օրգաններին, նրանք շարունակում էյին
իրենց պառակտողական, Ֆրակցիոն աշխատանքը և հո-
լիսի վորոշման համաձայն աշխատանքից հեռացնելով
Լենինին, առավել ևս զրկել էյին բայչեւիկներին պա-
տասխանատու աշխատանք տանելու հնարավորություն-
նից. նրանց հեռացրել էյին սպարանից, Ռուսաստան
գրականություն փոխադրող ապստամբից ու զրկել մա-
մուլում հանդես գալու հնարավորությունից: Միաժա-
մանակ նրանք պառակտողական աշխատանք էյին տա-
նում ամենուրեք նաև Ռուսաստանում, ձգտելով ստեղ-
ծել զուգահեռ կազմակերպություններ կամ ուղղակի
կենտկոմի կամքով քայքայելով մեծամասնության կողմ-
նակից կազմակերպությունները (այդպես, որինակ,
լուծվեց Հաբալային Բյուրոն):

Մենչեիկների զեկավար կենտրոնը—Ալեքսերով,
Մարտով և Դան—հավատ չէր ընծայում նույնիսկ հա-
մաձայնապաշտ ու մենչեիկական կամքին հլու կենտկո-
մին ու ծածկում էր նրանից կուսակցության միջոցնե-
րը: Յերբ հուլիսյան վորոշումով փաստորեն Լենինը հե-
ռացված էր աշխատանքից, մենչեիկները կեղծավորա-
բար ստեղծեցին հատուկ հանձնաժողով, վորին պիտի

անցներ կուսակցության բոլոր արտասահմանյան տեխ-
նիքական հիմնարկների ու ձեռնարկների վարչությունը:
Այդ հանձնաժողովը կազմված էր կենտկոմի համաձայ-
նապաշտ իրապես մենչեիկներից վոչնչով չտարբերվող
ներկայացուցիչներից, մենչեիկական Լիզայի և «Իսկ-
րա»-ի խմբագրության ներկայացուցիչներից: Սակայն
նույնիսկ այսպիսի հանձնաժողովից մենչեիկների դե-
կավար կենտրոնը ծածուկ էր սլահում կուսակցական
ընդհանուր միջոցները:

Այժմ, տվելի քան քսան տարի անց, ուղղակի դար-
մանում ես թե վոր աստիճանի չեյին հարդում կուսակ-
ցությանը և անդադար կազմալուծում էյին նրան մեն-
չեիկները ու ինչ աստիճանի մոլեռանդությամբ հավա-
տարիմ էյին կուսակցության միասնականության գաղա-
փարին բայչեւիկները, վորոնք ձեռնպահ էյին մնում ի-
րանց Ֆրակցիոն կազմակերպություններն ստեղծելուց
մինչև 1904 թվի ոգոստոս ամիսը, յերբ վերջապես բո-
լորիս համար պարզ դարձավ, վոր բացի արտակարգ հա-
մադրումար հրավիրելուց ուրիշ յեւք չկա:

Ամենաբծախնդիր աչառու մենչեիկ պատմաբանն
անդամ, ծանոթանալով նույն մենչեիկական փաստա-
թղթերի հետ, պետք է վոր բարեխղճությամբ ասի, թե
յերկրորդ համազումարից հետո, իրանք մենչեիկներն
էյին, վոր պառակտում առաջացրին և դործադրեցին
իրանցից կախված բոլոր միջոցները թե՛ կուսակցության
մեծամասնության ձայնը խեղդելու և թե՛ նրանց դեմ
յացարձակ պայքար սկսելու համար:

Սակայն ճնշել կուսակցության մեծամասնությունը
անկարելի յե—չկան այդպիսի ույժեր, վորքան եւ պաշ-

տոնական (կամ վոր ափելի վառ և, ուղարկաւորական) կենտրոնները ուժեղ լինեն, մեծամասնութեան կամքը վաղ թե ուշ կհաղթանակի:

Մենչեիկներին ձեռքում դնելով կենտրոնական հիմնարկների մտքրած կուսակցութեան հասարակական կարծիքը ճնշելու ուժ լինելով վերջի վերջս բերեց—հասցրեց բայլչեիկական կենտրոն ստեղծելու անհրաժեշտութեանը. կենտկոմի հուլիսյան դեկլարացիայից հետո նույնիսկ ամենախաղաղ արամադրված բայլչեիկներն ել տեսան, վոր այլ կերպ կուսակցութեան կամքը արտահայտել անկարելի չէ: Բայլչեիկական կենտրոն ստեղծելու պատմութիւնը հետեւյալն է:

Լենինի պատասխանը Նոսկովին նրա առաջարկութեանը՝ մասնակցել «Էսկերա»-ի խմբագրութեան մեջ և հավանութիւն տալ կենտկոմի յերեք նոր անդամներին կոոպտացիային—ուժեղ կերպով քննվում էր Լենինին մոտ կանգնած բայլչեիկների շրջանում, Ժրնեում: Ինքնաբերաբար, բնականաբար միտք ծագեց համերաշխի այն մտքերին, վորոնք արտահայտված էին Լենինի նամակ—պատասխանում: Լենինն այնտեղ այն միտքն էր հայտնել, վոր յեթե կչարունակվի կուսակցական կենտրոնական հիմնարկների մենչեիկացման բռնի տապալիկան, ապա կոնֆլիկտը լուծելու միակ միջոցը մնում է միմիայն արտակարգ համագումարը:

Այս միտքը քննելու, հիմնավորելու և զարգացնելու նպատակով վճռվեց դումարել կոնֆերենցիայի նման մի բան: Ընկ. Լյաշովը հետեւյալն է պատմում այդ մասին. «Իլլեջը անմիջապէս կալով այդ մտքից: Պետք է ժողովել բոլորին, ում վրա կարելի չէ լիովին հույս դնել, ով պատրաստ է մեզ հետ հաստատուն կերպով զնալ միջեւ

վերջ: Բոլորովին կարիք չկա, վոր դա լինի պաշտոնական կոնֆերենցիա, կոմիտեների պատգամավորներով: Վերջում միայն այդ կոնֆերենցիայի վորոշումների մասին պետք կլինի տեղեկացնել մեր տեղական կազմակերպութեաններին: Յեթե նրանք մեզ հետ կհամաձայնվեն, այն ժամանակ Ռուսաստանում կարելի կլինի դումարել կուսակցական կոմիտեների մեկ ընդհանուր կամ մի քանի պաշտոնական կոնֆերենցիաներ: Հիշում եմ, սկզբում հավաքվեցինք 19 հոգի: Այդ կոնֆերենցիան դումարվեց վոչ թե ոգոստոսին, ինչպէս սովորաբար գրում են, այլ սեպտեմբերին, բայց կոնսպիրացիայի նպատակով վորոշվեց անվանել այն ոգոստոսյան:

Այս կոնֆերենցիայում ել ընդունվեց 22-ի հայտնի բանաձեւը, վորը այնուհետեւ տպագրվեց Շախովի «Պայքար համագումարի համար» գրքում և առանձին հրատարակվեց 1904 թ. ոգոստոսին Ռիգայի, և սեպտեմբերին Մոսկվայի կոմիտեների կողմից: Այդ բանաձեւը զետեղված է Լենինի գրվածքների հինգերորդ հատորում:

Այդ բանաձեւում կուսակցութեանը բացարձակ կերպով կոչ է անում պայքարել համագումարի համար:

Յույց տալով, վոր կուսակցական կրիզիսը քայքայում է կուսակցութեանը, բանաձեւը տալիս է փոքրամասնութեան բնութագիրը: «Մենչեիկների դաշնակիցները—ասված է բանաձեւի մեջ—հանդիսացան բոլոր այն տարրերը, վորոնք թերթիայում կամ գործնականում չեղվում էին սոցիալ-դեմոկրատիզմի ճշգրիտ սկզբունքներից, քանի վոր միմիայն խմբակայնութեանը (կրոս-կովչինա) կարող էր պահպանել այդ տարրերի իդեալական անհատականութեանն ու ազդեցութեանը, այն ինչ կուսակցութեանը սպառնում էր լուծել նրանց և զրկել

Վերևև աղբեցուծյունից (եկոնոմիստներ, «Ռաբոչե Դե-
լո»-ի կողմնակիցներ և այլն):

Այնուհետև մատնանշելով, վոր փոքրամասնությանը հարում են ինդիվիդուալիստական և ուղղորտյունիստական հովեր ունեցող ինտելիգենցիայի, գլխավորապես արտասահմանում գտնվող խավեր, բանաձևը, սակայն, կարականապես բողոքում եր վորոչ տարրերի աֆիվորձերի դեմ, վորով նրանք համադումարի համալմղվող պայքարը կապում եյին բայլչիկներին՝ պտտակտում առաջ բերելու ցանկության հետ :

«...Մենք չենք թաղուում պատահուման հնարա-
վորությունը»—ասված է բանաձևում և ընդգծվում է,
վոր «տարաձայնությունները այժմ չեն պարզարանվում,
այլ վնասումում և ստեղծվում են», վոր կուսակցու-
թյունը, վորպես միասնական ամբողջություն, արդեն
դժուրթյուն չունի և վոր մեմիայն համազումարն է, վոր
կարող է նորից միացնել և վերականգնել այն:

Բանաձևեր վերջում դիմում եմ մուսաատանի կուսակ-
ցական կազմակերպություններին, վորոնք կատարում
են իսկական հեղափոխական դժբ և կամենում են,
փնտրում են վե՛ր թե արտասահմանյան առանձին խմբ-
րակներին, այլ միասնական ընդհանուր կուսակցա-
կան համագումարի ղեկավարությունը :

Բանաձևում արտահայտվում է նշվում էյին այն
դանկրթյուններն ու միջոցները, վորոնք պետք է կանո-
նավորելին կազմակերպչական հարաբերությունները,
ինչպես կենտրոնական որդաների, նույնպես և այս վեր-
ջինների ու կուսակցության տեղական կոմիտեների միջև
(կուսակցական խորհուրդի, կենտրոնական որդանի կազ-

Մակերայությունն ու կազմը, կուսակցության կանոնադրության առաջին կետի ձևակերպումը և այլն) :

Այսպիսով բանաձևեր մեջ կարծես թե չկա կատեգորիկ պնդում, թե բայլչեիկները և մենչեիկները միջև դոյություն ունին անլուծելի սկզբունքային տարաձայնություններ («տարաձայնությունները այժմ չեն պարզաբանվում, այլ վնասվում են»): Սակայն բանաձևի այն մասում, վերտեղ խոսվում է նոր «խիկրա»-ի կապի մասին ուղղորտյունիստների հետ (եկոնոմիստներ, «Ռաբոչե Դեյո»-ի կողմնակիցներ և այլն), ինչպես և «Մի քայլ առաջ, յերկու քայլ հետ» աշխատության մեջ, բավական պարզ կերպով հնչում է կուսակցությանը նախազգուշացնող այն ձայնը, թե կազմակերպչական տարաձայնությունները և առանձնապես փոքրամասնության դաշինքը ուղղորտյունիստների հետ, սպառնում է բարձր տալ նաև մենչեիկներին դեպի ուղղորտյունիզմի և մանր բուրժուական համաձայնողականության ձահիծը:

Այս կոնֆերենցիայում իսկ ընտրվեց «Մեծամասնության Կոմիտեյի Բյուրո», ըստ վերում վերջվեց տեղական չըջանալին կոնֆերենցիաներ գումարելով, աջակցություն և հենարան գտնել՝ ուսսական սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպությունների մեջ: Բյուրոյի մեջ մտան Ա. Ա. Բողզանովը, Մ. Ն. Լյադովը, Պ. Պ. Ռումյանցեկը, Զեմլյաչկան (Ս. Զալինդ) և Մ. Մ. Եսսենը (Զվեր): Հետագայում Բյուրոյի մեջ մտան՝ ուսսական կոմիտեների ներկայացուցիչները և կոնֆերենցիաների պատգամավորները, այն է՝ Ս. Ի. Գուսեկը, Ա. Ի. Ռիկովը և Լիտվինովը:

Կոնֆերենցիայից հետո Բյուրոյի անդամներն ու զործակալները համապատասխան նախապատրաստելու նպատակով, հետզհետե Ռուսաստան մեկնեցին:

Սրա հետ միաժամանակ կատարվեց նաև մեկ ուրիշ կարևոր աշխատանք, կազմակերպվեց բայլչեիկյան արտասահմանյան գերական կենտրոնի և ստեղծվեց բայլչեիկյան հրատարակչություն:

Դեռ 1904 թ. ամառը ժնեռում սկսվել էր բայլչեիկական բրոշյուրների հրատարակչությունը «Լենինի և Բոնչ-Բրույեվիչի հրատարակչություն» ֆիրմայի տակ, իսկ շուտով հաջորդվել էր նախապատրաստական աշխատանքի ձեռնարկել բայլչեիկական լրագրի հրատարակելու: Լրագիրը Լենինի առաջարկությամբ անվանվեց «Վոլերյոյ» («Յառաջ»): Սրա առաջին համարը լույս տեսավ 1905 թվի հունվարի 4-ին, նոր տոմարով: (Լույս տեսավ ընդամենը 18 համար, վերջին համարը 1905 թ. մայիսի 18-ին): Գրական կենտրոնը կազմում էյին՝ Լենինը, Լուսնաչարսկին, Ումինսկին և Վորովսկին, նույնպես և փաստորեն Ն. Կրուպսկայան, վորի սևերին էր ծանրացած ուսանող կազմակերպությունների հետ կապ և հարաբերություն պահելու աշխատանքի ամբողջ ծանրությունը: Թերթին մոտիկ մասնակցություն ունեցին Լ. Պ. Մանգելտամը (Լ. Ա. Ֆոտեվան, Ի. Ա. Թեոդորովիչը, Կարպինսկին և ուրիշները: Թղթակիցներից Ումինսկին հիշատակում է Ա. Ի. Ժեխազարովային և Վ. Ա. Բոնչ-Բրույեվիչին (վոր անլեզալ կերպով Ռուսաստան էր անցել):

Բայլչեիկների ոգոստոյան կոնֆերենցիան ջերմ արձագանք դտավ Ռուսաստանում: Համապատասխան նախապատրաստելու և բայլչեիկների կենտրոնի հանդեպ

համակրական միջոցորտ ստեղծելու ահագին աշխատանք կատարեցին Զեմլյաչևան, Լյադովը և ուրիշ բայլչեիկները, վորոնք մասամբ ժնեվից ուղևորվել էին Ռուսաստան, մասամբ էլ գտնվում էյին տեղերում: (Գուսեվ, Բոգդանով, Լիտվինով, Ստոպանի, Ռիկով և ուրիշները):

1904 թ. աշնանը, ինչպես առատության յեղջյուրից, «կոնցին» մեկը մյուսի յետևից տեղալ կոմիտեների բանաձևերը, վորոնք համերաշխում էյին 22-ի բանաձևին:

Այդ բանաձևերը չոչափում էյին ինչպես Կենտկոմի հուլիսյան ղեկավարացիայի մեջ արծարծած հարցերը, նույնպես և 22-ի բանաձևի հարցերը: Ամենուրեք խիստ դատապարտում էյին Կենտկոմի դերքը և պաշտպանում էյին 22-ին, կոչ անելով անմիջապես գումարել յերրորդ համագումար: Կովկասի միությունը, Թիֆլիսի, Բախուսի և Իմերեթ ու Մինգրեթիայի կոմիտեները, Կրեմենչուզի, Ռիգայի, Պետերբուրգի և Յեկատերինոսլավի կոմիտեները, յայսինքն համարյա բոլոր խոշոր պրոլետարական կազմակերպությունները դատապարտում էյին նոր «Իսկրա»-ն, Կուսակցության Սորհուրդն ու համաձայնապաշտ Կենտկոմի յերկերեսանի քաղաքականությանը և պահանջում էյին յերրորդ համագումար հրավիրել:

Մենչևիկական կազմակերպությունների ձայները խեղդվում էյին բայլչեիկական կոմիտեների այդ բողոքի ձայների մեջ:

Այս բողոքները բայլչեիկ աշխատողների ջանքերով հաջողից կազմակերպված հունի մեջ դնել յերեք չրջանային բայլչեիկական կոնֆերենցիաներում, վորոնք

գումարվեցին նոյեմբերին: Կովկասյան կոնֆերենցիային մասնակցում էին Բաբուրի, Թիֆլիսի, Բաթումի և Իմերեթի-Մինգրեթիայի կոմիտեները: Հարավային կոնֆերենցիային մասնակցում էին Ուեսսասյի և Յեկատերինոսլավի կոմիտեները և Հյուսիսային կոնֆերենցիային մասնակցում էին Պետերբուրգի, Մոսկվայի, Նիժնի-Նովոգորոդի, Տվերի և Ռիգայի կոմիտեները: Այդ կոնֆերենցիաներում վերջնականապես կազմակերպվեց «Մեծամասնության կոմիտեների բյուրոն», վորի հիմնական միջոցը ստեղծվել էր ժնեում, ոգոստոսի կոնֆերենցիայում:

Հյուսիսային կոմիտեների բանաձևերը դատապարտում էին մենչևիկական կենտրոնների և համաձայնապաշտ կենտկոմի քաղաքականությունը, վողջունում էին Լենինի գրական խմբակի գործունեությունը և ուղղությունը պահանջում էին համագումար և կազմակերպել բյուրո:

Համագումարի մասին բանաձևի մեջ ասված էր. «...Պաշտոնական հարցապնդում անել կենտկոմին պատրաստ ե արդյոք կենտկոմը վերջապես իր վրա վերցնել արտակարգ համագումար հրավիրելը և խնդրել յերկու շաբաթվա ընթացքում վորոշ պատասխան այս հարցին: Այս հայտարարությունը կենտկոմին հանձնելու և նրանից պատասխան ստանալու համար Հյուսիսային չրջանի կոմիտեների կոնֆերենցիան լիազորում է Պետերբուրգի կոմիտեյի պատգամավորին»:

Բյուրոյի մասին ընդունած բանաձևում ասված էր, վոր «ընդհանուր կուսակցական աշխատանքի մեջ առանձին կոմիտեներին միացնող իդեական և գործնական կենտրոնների փաստացի բացակայությունը» և «ներկու-

սակցական ծայրահեղ աննորմալ հարաբերությունները», հարկադրում են կոնֆերենցիային ընտրել «առանձին բյուրո, հանձնարարելով նրան անմիջապես անցնել համագումարի կազմակերպման դործին, իրավունք վերապահելով նրան (բյուրոյին) այն դեպքում, յեթե կենտկոմը բացասական պատասխան կտա կոնֆերենցիայի կողմից առաջադրած հարցին, իրան հայտարարել կազմակերպիչ կոմիտե»:

Հյուսիսային կոմիտեների կոնֆերենցիայի այս վորոշումը անհրաժեշտ էր և նպատակահարմար, վորովհետև պայքարը յերկու Փրակցիանների միջև տեղերում անսովոր սուր կերպարանք էր ընդունել: Այդ պայքարը ավելի սրվեց, յերբ լույս տեսան «Իսկրա»-ի հայտնի «Միայն կուսակցություն անդամներին» վերնագրով նամակը և Լենինի պատասխան հոդվածը.—«Զեմստվային կամպանիան և «Իսկրա»-ի սլանը», վորից պարզվեց, վոր տարաձայնությունները փոքրամասնություն և մեծամասնություն միջև կրում են վոչ միայն կազմակերպչական, այլ և տակտիկական բնույթ:

Այն դժվարությունները, վորոնց մեջ ընկել էր կառավարությունը պատերազմի դաշտում ունեցած անհանդուրժյունների հետևանքով, ուժեղացրին լիբերալ ուղղությունից շարժումը, վորը հարկադրեց կառավարությունը ստեղծել զիջումներ անել ուղղորդիչիային: Սկսվեց այսպես կոչված «բանկետային» կամպանիան, վորի ընթացքում բոլոր դոմնավորումներին լիբերալները յերկչոտություն մ և ստրկական-ամենահպատակություն լեզվով հայտնում էին, յե նրանք փափագում են սահմանադրություն:

«Իսկըս»-ն իր նամակում նշելով պրոլետարական կուսակցութեան տակտիկան այդ գեմատոյային կամ պաշտոյի վերաբերյալ, ետևանում միմիկան դարդացնում և խորացնում եր այն սխալ միտքը, վորն արտահայտված եր Ստարոլեբի կազմած և յերկրորդ համագումարի կողմից ընդունված բանաձևի մեջ: Այդ բանաձևը խոսում եր իր սոցիալ-դեմոկրատիայի վերաբերմունքի մասին լիբերալների հանդեպ և հասունացած, որովհետեւ հարց եր համարում լիբերալ ուղղութեան հետ համաձայնութեաններ կայացնելու խնդիրը:

Յեւ 1904 թ. նոյեմբերին, մեծ գեղեցիկի նախորդակին, մենչեիկները, յենեկով հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիայի այն լիովին ճշմարիտ դրութեանից, թե անհրաժեշտ և ուղիղործել և մերկացնել լիբերալ դեմոկրատիայի անվճռականութեանն ու կիսատպոստ քաղաքականութեանը, հանդում ելին սակայն ուղղորդանիստական այնպիսի յեղրակացութեան, թե «արսուլուտիզմի դեմ մղած պայքարի շրջանակում հասկապես նրա ներկա փուլի մեջ, մեր վերաբերմունքը դեպի լիբերալ բուրժուազիան վարչվում ե այն խնդրով, վոր մենք պետք և նրան ամբողջ քաջութեան ներշնչելու և դրդելու նրան միանալ այն պահանջներին, վորը կառաջադրի սոցիալ-դեմոկրատիայի կողմից դեկավարմոյ պրոլետարիատը»:

Այստեղից ել ծագում եր մյուս ուղղորդանիստական յեղրակացութեանը, թե սոցիալ-դեմոկրատիան որհասական սխալների մեջ կընկներ, յեթե իրան նպատակ դներ սարսափեցնելու յեռանդուն միջոցներով այժմ իսկ ստիպել գեմատոյաներին կամ բուրժուական ուղղութեանից այլ որդաններին պանիկայի ազդեցութեան տակ

մեր պահանջները կառավարութեանը առաջադրելու ձեական խոստումը տալու:

Նամակը, ի միջի այլոց հանձնարարում և իր կազմակերպութեաններին «միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի մի քանի հազար բանվորների յերեւալը այն շենքի մոտ, ուր խորհրդակցում են գեմատոյայի ձայնավորները և մի քանի տասնյակ ու հարյուրների յերեւալը շենքի ներսում, առաջ չբերի գեմատոյայականների մեջ խուճապ, վորի ազդեցութեան տակ նրանք ընդունակ լինեյին դիմելու վոստիկանների և կուլակների ստոր պաշտպանութեանը, վերածելով այդպիսով խաղաղ ցույցը խայտառակ տուր ու դմիոցի և բարբարոսական կոտորածի, ինդակցութեանը նրա ամբողջ միտքը...»:

Նամակի վերջում «Իսկըս»-ի խմբագրութեանը ուղեցանում եր բանվորներին, թե մենչեիկների հանձնարարած տակտիկան, այսինքն սոցիալ-դեմոկրատ հոսանքի յեւրոյթը՝ լիբերալ նախագահի թուլութեամբ, դա «պրոլետարիատի» հասարակական կյանքին պղծաչափ կերպով խառնվելու առաջին քայլն և», իսկ «սոփորական, այսպես կոչված ընդհանուր դեմոկրատական տիպի» ցույցերը, այսինքն բանվորների անմիջական բախումը ռեակցիոն ուժերի հետ—դա «ստորին տեսակի ցույցեր են»:

Լենինը իր քննադատութեան մեջ լիովին ապացուցեց մենչեիկական այս բանկետային տակտիկայի լիակատար ուղղորդանիքն ու համաձայնողականութեանը: Նա ընդդոմում եր, թե հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիայի պարտականութեանն և բացատրել պրոլետարիատին, վոր պրոլետարական հեղափոխական տակտիկայի «կենտրոնական դեկավար գիծը պետք և լինի...»:

վոչ թե ազդել այդ դաշնակցի վրա, այլ նախապատ-
րաստվել վճռական պայքարի թշնամու դեմ»:

Այնուհետև ցույց տալով, վոր այժմյանից արդեն
խակատար պարզությամբ նշմարվում է չափավոր զեմ-
ստվայականների հնարավոր դաշինքը ցարի հետ՝ ընդ-
դեմ պրոլետարիատի, Լենինը բացատրում էր, վոր այն
տակտիկան, վորը ներկա մոմենտում հանձնարարում է
պրոլետարիատին դաշնակցել զեմստվայականներին հետ,
դա համաձայնողական, վոչ հեղափոխական, այլ մանր
բուրժուական տակտիկա յն: Այդ դեռ բավական չե-
այդպիսի տակտիկան ռեակցիոն, հետադիմական է,
վորովհետև պահանջ դնել լիբերալներին, վոր նրանք
բանվորների պահանջներով դուրս դան ժողովրդի անու-
նից, նշանակում էր նսեմացնել պրոլետարիատի հեղա-
փոխական դերը, նշանակում էր իր՝ հեգեմոնի պրոլե-
տարական իրավունքը բուրժուական հեղափոխության
մեջ զիջել իր ելույթյամբ թուրամորթ և ռեակցիոն բուր-
ժուական զեմոկրատիային: Լենինի կարծիքով, պրոլե-
տարիատի նպատակը պետք է լիներ այն մոմենտին
(1904 թ.) վոչ թե բուրժուական զեմոկրատիայի հետ
համաձայնության գալը, այլ պայքարը՝ կառավարու-
թյան դեմ»... Պրոլետարիատի քաղաքական գործունե-
յության կենտրոնական կիզակետը (Ֆոկուսը) պետք է
լինի՝ հզոր ազդեցություն գործադրել կառավարության
և վոչ թե լիբերալ ոպպոզիցիայի վրա: Հատկապես
այժմ ամենից քիչ տեղին են բանվորների և զեմստվա-
յականների համաձայնությունները խաղաղ ցուցադրու-
թյան մասին. այդ համաձայնություններն անխուսափե-
լիորեն եֆֆեկտներ պիտի տային զուտ վոդեվիլային,
սարքովի յեղանակով: Հատկապես այժմ ամենից չափ

սահմանափակ է միացնել պրոլետարիատի առաջավոր,
հեղափոխական տարրերին, պատրաստելու նրանց ազա-
տության վճռական պայքարի համար»:

Այսպես եր վորոշում Լենինը պրոլետարիատի նպա-
տակը տվյալ պատմական մոմենտում:

Այս յերկու տեսակետներում՝ պրոլետարիատի դերի
և նպատակների մասին, արտահայտված մի կողմից մեն-
չեիկական բանկետային «պլանում» և մյուս կողմից այդ
«պլանին» լենինյան քննադատության մեջ, արդեն այն
ժամանակ, 1904 թվի վերջերում, ուրուագծվում էին
ոռուսական սոցիալ-դեմոկրատիայի յերկու տակտիկա-
ների խոր սկզբունքային տարաձայնությունները—ոպ-
պոստյունիստական—մենչեիկական, վորը նսեմացնում
էր պրոլետարիատի դերը, դարձնելով նրան բուրժուա-
ղիայի պոչը և հեղափոխական, բայց չեիկական, վորը
պրոլետարիատին տալիս էր հեգեմոնի դեր զեմոկրա-
տական հեղափոխության մեջ: Այժմ, վերահիշյալ յեր-
կու փաստաթղթերի լույս տեսնելուց հետո բոլորն էլ
պարզ տեսան, վոր դեռ 1904 թվին կուսակցության յեր-
կու հատվածների միջև կազմակերպչական տարաձայ-
նությունների յետևը թագնված էին սկզբունքային տա-
րաձայնություններ՝ ճրագրային և տակտիկական ար-
մատական հարցերի շուրջը:

Յեղևու տակտիկաների այդ տարբերությունը սկսեց
սովելի արագ յերևան գալ այն միջոցին, յերբ մի կող-
մից մենչեիկները սկսեցին կիրառել «Խսկրա»-ի պլա-
նը, մինչ «Խսկրա»-ն չարունակում էր բացատրել և խո-
րացնել այդ պլանը և յերբ մյուս կողմից բայց չեիկները,
վերջապես հնարավորություն ստանալով իրանց որդա-
նի՝ «Վպերյոդ»-ի միջոցով պրոլետարիատին դիմելու,

անշեղ կերպով սկսեցին նախապատրաստել և կոչ անել մասսաներին անմիջապես պայքարելու միասնությունից դեմ :

Մեր թերթի ծագման պատմությունը այժմ բավականաչափ լուսարանված է թե հիշողությունների և թե փաստաթղթերի մեջ, այստեղ արձանագրենք միայն, վոր այդ թերթի յեթնան գալը Ռուսաստանում ուղղակի ցնծություն առաջ բերեց հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիայի չրջաններում :

Կուսակցության ճգնաժամի պատճառը համարելով պրոլետարիատի ուժերի հզոր և արագ աճումը և մատնանշելով, վոր ճգնաժամը սկսվում է նաև ռուսական կյանքի ամբողջ կառուցվածքի մեջ, հայտարարվում եր, վոր այսպիսի մի մոմենտում կուսակցությունը չի կարող առանց որդանի մնալ :

Սակայն ղեկավարող որդանը պետք է սերտորեն կապված լինի կուսակցության հետ և «միմիայն վորպես կուսակցության կոլլեկտիվ աշխատանքի արդյունք կարող է կատարել իր դերը» :

«Վպերյոդ» թերթի լույս տեսնելով մեծ ոգնություն էյին ստանում բայլչեիկյան կազմակերպությունները, վորոնք ստիպված էյին պայքարել մենչեիկներին հետ այն ժամանակ, յերբ այս վերջիններն ունեյին և՛ թերթ, և՛ գրականություն, և՛ զբաղ մ'ա մարդիկ :

Մենչեիկյան ինտելլիգենտական ուժերը նախահամադումարյան չրջանում հեղեղել էյին Յեկատերինսկովը, Ուկսսան, Պետերբուրգը : Մանավանդ շատ ինտելլիգենտական ուժեր շարժվեցին դեպի Ռուսաստան 1905 թ. հունվարյան որերից հետո : Թե՛ Զեմլյաչկան, թե՛ Գուսեվը և թե մեծամասնության կոմիտեների բյուրոյի

մյուս գործակալները անընդհատ դիմում էյին մեր արտասահմանյան կենտրոնին՝ թե ուժերի պակասություն կա :

Սակայն մեր բոլչևիկական կազմակերպությունների գործերն այնքան ել վատ չեյին. ընդհանրապես, մանավանդ 1905 թվի հունվարյան որերից հետո, բոլչեիկյան հեղափոխական տակսիկայի աղլեցություն տակ բանվորները խմբերով մտնում էյին բոլչևիկական կազմակերպությունների մեջ :

Այդ պատճառով Լենինը կատարյալ հիմք ուներ Ա. Բոգդանովիչին և Ս. Գուսեվիչին նրանց այդ գանդառների առթիվ զրելու. «Հարկավոր են յերիտասարդ ուժեր : Յես խորհուրդ կտայի ուղղակի տեղն ու տեղը գնդակահարել նրանց, վորոնք իրենց թույլ են տալիս ասելու, թե մարդիկ չկան : Ռուսաստանը մարդկանց ծով է, հարկավոր է միայն ավելի լայն կերպով և համարձակ, համարձակ ու լայն և նորից մեկ անգամ ել համարձակ կերպով զրավել յերիտասարդությունն առանց նրանից վախենալու : Ժամանակը պատերազմական է : Յերիտասարդությունն է վճռելու ամբողջ պայքարի յեղը, թե ուսանողական և թե մանավանդ բանվորական յերիտասարդությունը : Թոթափեցեք ձեզանից անչարժություն, աստիճանադատություն և այլ բոլոր հին սովորությունները : Յերիտասարդներից կազմեցեք վպերյոդիզմների հարյուրավոր խմբակներ, խրախուսեցեք նրանց աշխատելու : Լայնացրեք կոմիտեները յեռակի շափով, ընդունելով այնտեղ յերիտասարդներին, ստեղծեցեք հինգ կամ տասնյակ յենթակոմիտեներ, «կոոպտացիայի» յենթարկեցեք յուրաքանչյուր մի ազնիվ ու յեռանդում մարդու : Յուրաքանչյուր մի յենթակոմիտեյի

անչեղ կերպով սկսեցին նախատարատել և կոչ անել մասսաներին անմիջապես պայքարելու միապետութեան դեմ :

Մեր թերթի ծագման պատմութիւնը այժմ բավականաչափ լուսարանված է թե հիշողութիւնների և թե փաստաթղթերի մեջ, այստեղ արձանագրենք միայն, վոր այդ թերթի յերկնան գալը Ռուսաստանում ուղղակի ցնծութիւն առաջ բերեց հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիայի շրջաններում :

Կուսակցութեան ձգնաժամի պատճառը համարելով պրոլետարիատի ուժերի հզոր և արագ աճումը և մատնանշելով, վոր ձգնաժամը սկսվում է նաև ռուսական կյանքի ամբողջ կառուցվածքի մեջ, հայտարարվում էր, վոր այսպիսի մի մոմենտում կուսակցութիւնը չի կարող առանց որդանի մնալ :

Սակայն ղեկավարող որդանը պետք է սերտորեն կապված լինի կուսակցութեան հետ և «միմիայն վորպես» կուսակցութեան կոլլեկտիվ աշխատանքի արդիւնք կարող է կատարել իր դերը» :

«Վարկյոդ» թերթի լույս տեսնելով մեծ ոգնութիւն էլին ստանում բայլչեիկյան կազմակերպութիւնները, վորոնք ստիպված էլին պայքարել մենչեիկների հետ այն ժամանակ, յերբ այս վերջիններն ունեյին և՛ թերթ, և՛ գրականութիւն, և՛ դրամ ո՛ւ մարդիկ :

Մենչեիկյան ինտելլիգենտական ուժերը նախահամադումարյան շրջանում հեղեղել էլին Յեկատերինսկավը, Ուգեսսան, Պետերբուրգը : Մանավանդ շատ ինտելլիգենտական ուժեր շարժվեցին դեպի Ռուսաստան 1905 թ. հունվարյան որերից հետո : Թե՛ Զեմլյաչկան, թե՛ Գուսեվը և թե մեծամասնութեան կոմիտեների բյուրոյի

մյուս գործակալները անընդհատ ղեմում էլին մեր արտասահմանյան կենտրոնին՝ թե ուժերի պակասութիւն կա :

Սակայն մեր բոլչեիկական կազմակերպութիւնների գործերն այնքան ել վատ չեյին. ընդհանրապես, մանավանդ 1905 թվի հունվարյան որերից հետո, բոլչեիկյան հեղափոխական տակաւիկայի ազդեցութեան տակ բանվորները խմբերով մտնում էլին բոլչեիկական կազմակերպութիւնների մեջ :

Այդ պատճառով լենինը կատարյալ հիմք ուներ Ա. Բոգդանովին և Ս. Գուսեվին նրանց այդ գանդառների առթիվ գրելու. «Հարկավոր են յերիտասարդ ուժեր : Յես խորհուրդ կտայի ուղղակի տեղն ու տեղը դնդակահարել նրանց, վորոնք իրենց թույլ են տալիս ասելու, թե մարդիկ չկան : Ռուսաստանը մարդկանց ծով է, հարկավոր է միայն ավելի լայն կերպով և համարձակ, համարձակ ու լայն և նորից մեկ անգամ ել համարձակ կերպով գրավել յերիտասարդութեանն առանց նրանից վախենալու : Ժամանակը պատերազմական է : Յերիտասարդութիւնն է վճռելու ամբողջ պայքարի յեղը, թե ուսանողական և թե մանավանդ բանվորական յերիտասարդութիւնը : Թոթափեցեք ձեզանից անչարժութեան, աստիճանադաշտութեան և այլ բոլոր հին սովորութիւնները : Յերիտասարդներից կազմեցեք վարկյոդի զորքիների հարյուրավոր խմբակներ, իրախուսեցեք նրանց աշխատելու : Լայնացրեք կոմիտեները յեռակի չափով, ընդունելով այնտեղ յերիտասարդներին, ստեղծեցեք հինգ կամ տասնյակ յենթակոմիտեներ, «կոոպտացիայի» յենթարկեցեք յուրաքանչյուր մի ազնիվ ու յեռանդում մարդու : Յուրաքանչյուր մի յենթակոմիտեյի

իրավունք տվեք թուուցիկներ դրելու և հրատարակելու առանց վորեւէ ձեռնարկների (դժբախտություն չե, յեթե կոխալվեն: Այդ սխալները «Վարդապետ» մեղմ կերպով կուղղենք):

Հարկավոր է չեղտակի արագությամբ միացնել և գործի դնել բոլոր հեղափոխական-ձեռներեց մարդկանց:

Լենինը միշտ եր ասում: Նրա խոսքերի ճշմարտության ապացույց եր հենց մեծամասնության կոմիտեների բյուրոյի գործունեությունը: Վորքան լայն եր դարձանում հեղափոխական շարժումը, մասնավորապես 1905 թ. հունվարից հետո, այնքան մեծ թվով կոմիտեներ ելին արտահայտվում հոգուտ համագումարի և այնքան շատ հեղափոխական բանվորական մասսաներ ելին գնում բոլշևիկներին հետևից:

Դեկտեմբերի 9-ին Պետրոբուրգի Կոմիտեն կորական պահանջ դրեց համագումար հրավիրելու, սակայն կենտկոմը վճռական պատասխան չտվեց: Կենտկոմի տատառումները շարունակվում ելին նաև հունվարի դեպքերից հետո: 1905 թ. հունվարի վերջին Բյուրոյի գործակալները սկսեցին չրջել բոլոր կազմակերպությունները: Համագումարին կողմնակից կոմիտեների թիվն ավելացել եր: Մեծամասնության Կոմիտեների Բյուրոյի աշխատանքները չկասեցրեց նույնիսկ Բեռլին կոչը, վորը դիմում եր վիճող կողմերին գործը խաղաղ կերպով վերջացնելու խորհրդով: Վողջունելով հանձին Բեռլին դերմանական սոցիալ-դեմոկրատիային, վորը յերեան է գալիս հանուն համերաշխության, բյուրոն, սակայն, հայտարարում եր, վոր միմիայն համագումարն ի վերձակի յե վերջ դնել պատահումանը:

Փետրվարին Մոսկվայում Լ. Անդրեևիչի բնակարանում ձերբակալվեց Կենտկոմի մեծ մասը և նույն փետրվարին իսկ բյուրոն հրատարակեց «Յերրորդ կուսակցական համագումար հրավիրելու ծանուցումը»:

Ի պատասխան այդ ծանուցման կուսակցության խորհուրդը փորձեց դումարվելիք համագումարը հայտարարել ապրիլին, բայց այժմ նրան արդեն վոչ վոր չեւ լսում: Կոմիտեների մեծամասնությունը համագումարի կողմնակից եր: Այն ժամանակ, վերջապես, Կենտկոմը ևս տվեց իր համաձայնությունը, հայտարարելով այդ մասին իր 1905 թվի մարտի 17-ի (4-ի) «Կուսակցությանը» վերնագիրը կրող դիմումի մեջ: Մեկ շաբաթից հետո լույս տեսավ նաև ուրիշ փաստաթուղթ—«Կուսակցությանը»—Բայշլեիկական Բյուրոյի և Կենտկոմի անունից համագումար հրավիրելու կոչ, վորպես հետևանք այդ յերկու կազմակերպությունների միջև կնքած պայմանի, նրանք վորոշել ելին միանալ և կազմել մեկ ընդհանուր կազմակերպչական կոմիտե:

Ապրիլի սկզբներին պարզվեց, վոր հոգուտ համագումարի արտահայտվել են 21 կազմակերպություն 48 ձայնով, իսկ դրա վրա ավերացնելով Կենտկոմի ձայները, դուրս եր դալիս, վոր համագումար հրավիրելու կողմնակից են ամբողջ կուսակցության ընդհանուր 75 ձայներից 52-ը: Այդ հիման վրա ապրիլի 23-ին, այսինքն համագումարից յերկու ուր առաջ, Կենտկոմը դիմեց կուսակցության խորհրդին մի նամակով, վորով առաջարկում եր անմիջապես համագումար հրավիրել, ինչպես այդ պահանջում եր յերկրորդ կետը: Մենչևիկյան խորհուրդն այս անգամ ևս լուռ մնաց կուսակցության կոչի հանդեպ և 1905 թվի ապրիլի 25-ին

Լոնդոնում բացվեց Ռ. Ս.-Դ. Բ. Կուսակցութեան
յերրորդ համագումարը, Վորը և սկիզբ դրեց բայլե-
վելներէ կուսակցութեանը:

Համագումարին մասնակցում էին Վարոնեթի,
Կուրսկի, Մոսկվայի, Նիկոլայեւսկի, Նիժնի-Նովոգո-
րոդի, Ուլովի, Ուլեսսայի, Պոլեսկի, Պետերբուրգի,
Ռիգայի, Սամարայի, Սարատովի, Հյուսիսային, Հյու-
սիս-Արեւմտյան, Տվերի, Տուլայի և Ուրալի կո-
միտեներէ ներկայացուցիչները, ինչպէս և Կենտկոմի
Կովկասյան Միութեան և Կուսակցութեան Խորհրդի
ներկայացուցիչները: Ընդամենը՝ 20 կազմակերպու-
թյուն վճռողական ձայնով և 14 կազմակերպութեան
խորհրդակցական:

Համագումարը բանաձեւեր ընդունեց տակտիկական
կարեւորագոյն հարցերի մասին—զինված ապստամբու-
թեան, ժամանակավոր հեղափոխական կառավարու-
թեան, գյուղացիական շարժումների, ազգային սո-
ցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութեանների, լիբե-
րալների, սոցիալիստ-հեղափոխականների հետ դորձ-
նական համաձայնութեաններ կայացնել ու զեպի կա-
ռավարութեան հեղաշրջման նախորդակի տակտիկան
ունենալիք վերաբերմունքի կուսակցութեանից ան-
ջատված հատվածի և կովի յերկրորդական խնդիր-
ների մասին:

Ինչ դորձ կատարեց կուսակցութեան յերրորդ
համագումարը:

Այդ դորձի լավագոյն բնույթագիրը տվել է ինքը՝
բայլեւիկների մեծ առաջնորդ Լենինը իր նշանավոր
«Սոցիալ-դեմոկրատիայի յերկու տակտիկաները դե-
մոկրատական հեղափոխութեան մեջ» նշանավոր աշ-

խատուութեամբ, Վորը գրվել է 1905 թ. հունիսին և
լույս է տեսել նույն թվի հուլիս ամսին: Այդ աշխա-
տանքին ծանոթ պետք է լինի յուրաքանչյուր կոմուն-
իստ, Վորը ցանկանում է հասկանալ բայլեւիկների
և մենշևիկների միջև գոյութուն ունեցող տարաձայ-
նութեանների ելութունը: Նա այդ աշխատութեան
մեջ կրտսի լենինյան փայլուն շարահյուսութեամբ հե-
ղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիայի տակտիկան և
նրա արմատական տեսակետները՝ պրոլետարիատի
գլխատուրայի և գյուղացիութեան հարցի վերաբեր-
մամբ:

Բացի այս կենտրոնական հարցից, համագումարը
ըրադվեց նաև ժամանակակից այնպիսի կարեւորագոյն
հարցերով, Վորպիսին են զինված ապստամբութեան
հարցը, գյուղացիական հարցը (այսինքն յերկրորդ
համագումարի կողմից ընդունված ագրարային հնա-
ցած ծրագրի փոփոխութեան հարցը), կուսակցութեան
կանոնադրութեան փոփոխութեան հարցը և այլն: Սա-
կայն այս բոլոր հարցերը—թե զինված ապստամբու-
թեան ու նրա կազմակերպչական նախապատրաստու-
թեան հարցը, թե գյուղացիութեան հեղափոխական
ձգտումներին ընդառաջելու, մինչև կալվածատիրական,
արքունական, յեկեղեցական—վանքական և ուրիշի հո-
ղերի դրամումը ներառյալ, թե անմիջապէս հեղափո-
խական գյուղացիական կոմիտեներ կազմակերպելու
հարցը և թե ռուսական լիբերալիզմի հակահեղափո-
խական և հակապրոլետարական բնույթը մերկացնելու
ու մի շարք այլ հարցեր—այդ բոլորը կենտրոնացած
են պրոլետարիատի գլխատուրայի և գյուղացիու-
թեան վերաբերյալ հիմնական հարցի մեջ:

Լենինը յերրորդ համագումարի վորոշումները քննում է, համեմատելով նրանց նույն ժամանակա-
միջոցում ժնկում գումարված մենչևիկական կոնֆե-
րենցիայի վորոշումները հետ:

Քննելով սոցիալ-դեմոկրատիայի ներկայացուցիչ-
ների՝ ժամանակավոր հեղափոխական կառավարու-
թյան մեջ մասնակցելու խնդիրը, Լենինը գնում է
վճռում է ծրագրային և տակտիկական կարևորագույն
հարցեր, ինչպես որինակ, դասակարգերի և կուսակ-
ցությունների դերը առաջիկա հեղափոխության մեջ,
մասնավորապես պրոլետարիատի, վորպես հեղեմոնի
դերը, հեղափոխության շարժիչ ուժերի հարցը, պրո-
լետարիատի վերաբերմունքը դեպի գյուղացիու-
թյունը և բուրժուական դեմոկրատիան, պրոլետա-
րիատի և գյուղացիության պայքարի մեթոդները հե-
ղափոխության ժամանակ և այլն:

Բայժևիկները և մենչևիկները դասակարգային
խնդրի տարբերությունը Լենինը նախ և առաջ հե-
տևյալ կերպ է վորոշում. «Տարբերությունը մեր և
ձեր մեջ այն է, վոր մենք ընթանում ենք հեղափոխա-
կան և հանրապետական բուրժուազիայի հետ, առանց
միաձուլվելու նրա հետ, իսկ դուք գնում եք լիբերալ
և միապետական բուրժուազիայի հետ, նույնպես ա-
ռանց միաձուլվելու նրա հետ»:

Արտահայտելով այս նույն միտքը այլ խոսքե-
րով, Լենինը ասում էր, վոր մենչևիկներն իրենց հա-
մապետական, համադպին և քաղաքական լոգունդնե-
րով իջնում, ցածրանում եյին մինչև կալվածատերերի
մակարդակը, իսկ բայժևիկները բարձրացնում եյին
հեղափոխական մակարդակի վրա գյուղացիական մաս-

նային: Մենչևիկների հետ միասին ընդունելով առա-
ջին ուսական հեղափոխության բուրժուական բը-
նույթը, յերրորդ համագումարը, ըստ Լենինի, ցույց
էր տալիս, վոր «մարքսիզմը ուսուցանում է պրոլե-
տարին վոչ թե հեռանալու բուրժուական հեղափոխու-
թյունից, վոչ թե անմասնակից մնալ այդ հեղափո-
խությանը և նրա ղեկավարությունը հանձնել բուր-
ժուազիային, այլ ընդհակառակն, ամենայնուայնու-
մասնակցություն ունենալ, ամենավճռական պայքար
մղել պրոլետարական հետևողական դեմոկրատիզմի
համար, հեղափոխությունը մինչև իր վախճանը տա-
նելու համար»:

Սակայն ի՞նչ է նշանակում «հեղափոխությունը
մինչև իր վախճանը տանել»:

«Վճռականապես հաղթել ցարիզմին» — ասում է
Լենինը, քննության յենթարկելով մենչևիկների բա-
նաձեւը, վորը հակառակ բայժևիկների, բացասում,
ժխտում էր սոցիալ-դեմոկրատիայի մասնակցությունը
ժամանակավոր հեղափոխական կառավարության մեջ —
«դա նշանակում է պրոլետարիատի և գյուղացիու-
թյան հեղափոխական-դեմոկրատական դիկտատուրա:
Այս յեղրակացության վաղուց հանգել է «Վաթրյուդը»
և դրանից փախուստ տալ չեն կարող մեր նոր իսկը-
թականները: Ուրիշ վոչ վոչ չի կարող վճռականապես
հաղթել ցարիզմին: Ու այդպիսի հաղթանակը կլինի
հենց դիկտատուրա, այսինքն նա անխուսափելիորեն
պետք է հենվի ռադիկալ ուժի, զինված մասսաների
ու ապստամբության վրա և վոչ թե այս կամ այն «լե-
զալ» ու «խաղաղ ճանապարհով» ստեղծված հաստա-
տությունների վրա: Դա կարող է լինել միմիայն

Լենինը յերրորդ համագումարի վորոշումները քննում է, համեմատելով նրանց նույն ժամանակա-
միջոցում ժնկում դումարված մենչևիկական կոնֆե-
րենցիայի վորոշումների հետ:

Քննելով սոցիալ-դեմոկրատիայի ներկայացուցիչ-
ների՝ ժամանակավոր հեղափոխական կառավարու-
թյան մեջ մասնակցելու խնդիրը, Լենինը գնում է
վճռում ե ծրագրային և տակտիկական կարևորագույն
հարցեր, ինչպես որինակ, դասակարգերի և կուսակ-
ցությունների դերը առաջիկա հեղափոխության մեջ,
մասնավորապես պրոլետարիատի, վորպես հեղեմոնի
դերը, հեղափոխության շարժիչ ուժերի հարցը, պրո-
լետարիատի վերաբերմունքը դեպի գյուղացիու-
թյունը և բուրժուական դեմոկրատիան, պրոլետա-
րիատի և գյուղացիության պայքարի մեթոդները հե-
ղափոխության ժամանակ և այլն:

Բայլչևիկների և մենչևիկների դասակարգային
խույթի տարբերությունը Լենինը նախ և առաջ հե-
տևյալ կերպ է վորոշում. «Տարբերությունը մեր է
ձեր մեջ այն է, վոր մենք ընթանում ենք հեղափոխա-
կան և հանրապետական բուրժուազիայի հետ, առանց
միաձուլվելու նրա հետ, իսկ դուք գնում եք լիբերալ
և միապետական բուրժուազիայի հետ, նույնպես ա-
ռանց միաձուլվելու նրա հետ»:

Արտահայտելով այս նույն միտքը այլ խոսքե-
րով, Լենինը ասում էր, վոր մենչևիկներն իրենց հա-
մապետական, համագլային և քաղաքական լողունդնե-
րով իջնում, ցածրանում էյին մինչև կալվածատերերի
մակարդակը, իսկ բայլչևիկները բարձրացնում էյին
հեղափոխական մակարդակի վրա գյուղացիական մաս-

նային: Մենչևիկների հետ միասին ընդունելով առա-
ջին ուսական հեղափոխության բուրժուական բը-
նույթը, յերրորդ համագումարը, ըստ Լենինի, ցույց
էր տալիս, վոր «մարքսիզմը ուսուցանում է պրոլե-
տարին վոչ թե հեռանալու բուրժուական հեղափոխու-
թյունից, վոչ թե անմասնակից մնալ այդ հեղափո-
խությանը և նրա դեկավարությունը հանձնել բուր-
ժուազիային, այլ ընդհակառակն, ամենայեռանդուն
մասնակցություն ունենալ, ամենավճռական պայքար
մղել պրոլետարական հետևողական դեմոկրատիզմի
համար, հեղափոխությունը մինչև իր վախճանը տա-
նելու համար»:

Սակայն ի՞նչ է նշանակում «հեղափոխությունը
մինչև իր վախճանը տանել»:

«Վճռականապես հաղթել ցարիզմին»—ասում է
Լենինը, քննության յենթարկելով մենչևիկների բա-
նաձեռ, վորը հակառակ բայլչևիկների, բացասում,
ժխտում էր սոցիալ-դեմոկրատիայի մասնակցությունը
ժամանակավոր հեղափոխական կառավարության մեջ—
«դա նշանակում է պրոլետարիատի և գյուղացիու-
թյան նեղափոխական-դեմոկրատական դիկտատուրա:
Այս յեղափոխության վաղուց հանգել է «Վպերյոդը»
և դրանից վախուստ տալ չեն կարող մեր նոր իսկրա-
յականները: Ուրիշ վոչ վոք չի կարող վճռականապես
հաղթել ցարիզմին: Ու այդպիսի հաղթանակը կլինի
հենց գեկտատուրա, այսինքն նա անխուսափելիորեն
պետք է հենվի ռազմական ուժի, դինված մասսաների
ու աշխատաբության վրա և վոչ թե այս կամ այն «լի-
զալ» ու «խաղաղ ճանապարհով» ստեղծված հաստա-
տությունների վրա: Դա կարող է լինել միմիայն

դիկտատուրա, քանի վոր պրոլետարիատի և գյուղացիութեան համար անհապաղորեն ու անպայմանորեն անհրաժեշտ վերափոխութիւններն կենսագործումը պիտի հանդիպի թե՛ կալվածատերերի, թե՛ խոշոր բուրժուազիայի և թե՛ ցարիզմի կատաղի դիմադրութեանը։ Առանց դիկտատուրայի հաղթել այդ դիմադրութեանը, հետ մղել նրանց բոլոր հակահեղափոխական փորձերը անկարելի յէ։ Սակայն դա կլինի վոչ թե սոցիալիստական, այլ ղեմոկրատական դիկտատուրա։ Նա չի կարող չոչափել (առանց հեղափոխական դարգացման մի շարք միջանկյալ աստիճանների) կապիտալիզմի հիմքերը։ Նա ամենալավ ղեկընդ ևս բող և հողային սեփականութեան հիմնական վերաբաշխում կատարել հողուտ գյուղացիութեան, իրականացնել հետեւողական և լիակատար ղեմոկրատիզմ մինչև հանրապետութիւնը ներառյալ, արժատահան անել բոլոր ասիական ստրկացուցիչ գծերը վոչ միայն գյուղական, այլև գործարանային կյանքից, սկիզբ դնել բանվորների դրութեան լուրջ բարելավման ու բարձրացնելու նրանց կենսական մակարդակը և վերջապես հեղափոխական հրդեհը տարածել դեպի Յեմբուպա»։

Մենչևիկները—ոռւսական հեղափոխութեան այս ժիրոնդիստները—չեն միաձուլվում բուրժուական դեմոկրատիայի հետ, բայց գործնականում գնում են նրանց ու նրանց կուսակցութեան՝ լիբերալների յետեւից։ Բայց լենինները—ոռւսական հեղափոխութեան յակոբինները—հատկապես դիկտատուրայի միջոցով տանում են իրանց յետեւից հեղափոխական գյուղացիութիւնը։ Սոցիալիզմի համար մղված պայքարի մեջ

բացակայում է պրոլետարիատի և գյուղացիութեան միասնական կամքը, այն ինչ ցարիզմի դեմ մղվող պայքարում կամքի այդ միասնականութիւնը կա։ Եւ վորպեսզի սոցիալիզմի համար մղվող պայքարի հաղթանակը հնարավոր լինի, անհրաժեշտ է ցարիզմի դեմ մղվող պայքարի հաղթանակը ղեմոկրատական հեղաշրջման միջոցին։

«Պրոլետարիատը—ասում է Լենինը—պետք է դիմակրատական հեղաշրջումը վարի մինչև իր վախճանին հասցնելը, միացնելով իր հետ գյուղացիական մասսան, վորպեսզի կարողանա ուշժի միջոցով ջախջախել միապետութեան դիմադրութիւնը և անգոր դարձնել բուրժուազիայի անկայունութիւնը։ Պրոլետարիատը պետք է կատարի սոցիալիստական հեղաշրջում, իրեն միացնելով ազգաբնակչութեան կիսապրոլետար մասսաներին, ուժի միջոցով ջախջախելու համար բուրժուազիայի դիմադրութիւնը և անգոր դարձնելու գյուղացիութեան և մանր բուրժուազիայի անկայունութիւնը»։

Ահա այս հիմնական դրութիւնները, վոր Լենինը դարգացնում էր համապատասխան ինչպես ժամանակավոր հեղափոխական կառավարութեան, նույնպես և զինված ապստամբութեան, հեղաշրջման բուլետեն կառավարութեան քաղաքականութեան վերաբերմամբ ունենալիք տակտիկայի, գյուղացիութեան ողնութեան, դեպի լիբերալներն ու հեղափոխական մանր բուրժուազիան՝ գյուղացիութիւնն ունենալիք վերաբերմունքի և այլ հարցերի մասին։ Այս դրութիւններն հետ կատարելապես համեմատւի են ամբողջ համապատասխան, վոր

և արձանագրված և համագումարի գլխավոր բանա-
ձևերի մեջ:

Համագումար հրավիրելու մղված պայքարում
մենչեիկները միացին փոքրամասնություն մեջ, այնպես
վարձ, յեթե վուժամբողջ կուսակցությունը, համենայն
գեղապետական հասարակական մեծամասնությունը ընդունեց յեր-
րորդ համագումարը իրեն իր համագումարը: Այդ իսկ
պատճառով կուսակցությունից բաժանված մենչեիկա-
կան մասի վերաբերյալ ընդունած բանաձևի մեջ ընդ-
դրվում է յին մենչեիկների սխալները և նշվում էր,
վոր բայց չեիկյան կուսակցական կազմակերպություն-
ների մեջ մասնակցությունը հնարավոր է միմիայն յեր-
րորդ համագումարի բանաձևերն ընդունելու և կու-
սակցական գիտելիքներն այն յենթարկվելու պայմանով:

Կուսակցության կանոնադրության մեջ համապա-
տասխան ձևակերպում ստացավ առաջին կետը այն ի-
մաստով, ինչ իմաստով խմբագրել էր չեիկներ կուսակ-
ցական յերկրորդ համագումարում, մտցվում էր խիստ
կենտրոնացման սկզբունքը և միևնույն ժամանակ ա-
պահովվում է յին փոքրամասնության յրավունքները:
Կուսակցության գերագույն մարմինը համարվում էր
համագումարը, իսկ կենտրոնական հիմնարկը՝ Կենտ-
րոնական կոմիտեն: «Իսկրան» մերժվում էր վորպես
կենտրոնական որդան և առաջարկվում էր հիմնել նոր
կենտրոնական որդան «Պրոլետար» անունով:

Այսպիսով այն տարաձայնությունները, վորոնք
ծագել է յին յերկրորդ համագումարի միջոցին կազմա-
կերպչական հարցերի առթիվ, այնուհետև աստիճա-
նաբար դրսևորվել է յին նաև վորպես տակտիկական
տարաձայնություններ և յերրորդ համագումարում

Երկրորդացել է յին ավելի վորոշ ու ցայտուն կերպով,
ավելի ևս հեռացրին միմիայնցից պրոլետարիատի շար-
քերում յերևան յեկած մանր բուրժուական հոսանք-
ների գաղափարախոսներին—մենչեիկներին ու յերկրոր-
սալ հեղափոխական մարքսիզմի ներկայացուցիչներին—
բայց չեիկներին:

Շատ մեծ է յերրորդ համագումարի նշանակու-
թյունը մեր կուսակցության պատմության մեջ: Յ'ը-
րորդ համագումարը—բայց չեիկի մի ինչպես կազմա-
կերպչական, նույնպես և յղեճական սկզբունքների ա-
ռաջին պարզորոշ ձևակերպումն է առաջին: Յեթե չեի-
կներ յերրորդ համագումարը՝ բայց չեիկները չեիկն կա-
րող շարժման գլուխ անցնել 1905 թվի հոկտեմբերին և
գեկտեմբերին: Յերրորդ համագումարը, վերջապես,
հանդիսանում է վերջավորությունը ուսական պրոլե-
տարիատի հեղափոխական շարժման զարգացման մի
ամբողջ մեծ շրջանի, յերբ պատմության նախաբեմի
վրա յերևան յեկավ այն կուսակցությունը, վորի եռ-
թյունը այնքան ճշտությամբ սահմանել էր Մարտովը
«Լենինիզմ» բառով:

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼ-ԴԵՄՈԿՐԱՏԱԿԱՆ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

(ԴԻՄՈՒՄ) ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆԸ

Վերջերս տեղի ունեցավ Ռ. Ս.-Դ. Բ. Կուսակցության 22 անդամների մասնավոր խորհրդակցությունը։ Այդ 22 ընկերները համախոհ են կուսակցական յերբերորդ համադրումարի մեծամասնության տեսակետներին։ Խորհրդակցությունը քննության առնելով մեր կուսակցության ճգնաժամը և նրանից դուրս գալու միջոցները, վորոշեց ղեկել ուսական բոլոր սոցիալ-դեմոկրատներին հետևյալ կոչով։

Ընկերներ, մեր կուսակցության կյանքի ծանր ճրգնաժամը դեռ հարատևում է ու նրա վերջը չի յերեվում։ Խոռվքն աճում է, ստեղծելով նոր ու նոր կոնֆլիկտներ, վորոնք միջև վերջին աստիճան խանգարում են կուսակցության դրական աշխատանքին։ Յերիտասարդ, դեռ տակավին չամրապնդված կուսակցության ուժերը անողուստ ծախսվում են սպառնալի չափերով։

Այն ինչ պատմական ըոպեն մեր կուսակցության առաջ դնում է աշխարհի հսկայական պահանջներ, ինչպես չի յեղել վոչ յերբեք առաջներում։ Բանվոր դասակարգի հեղափոխական գրգռությունն աճում է, ուժե-

ղանում է խմորումը նաև հասարակության մյուս խավերի մեջ. պատերազմն ու ճգնաժամը, սովն ու դործազրկությունը տարերային անխուսափելիության դրամ են միապետության հիմքերը։ Այնքան ել հեռու չե խայտառակ պատերազմի խայտառակ վախճանը, վերն անխուսափելի կերպով կտասնապատիկ հեղափոխական գրգռությունը, անպայման կստիպի բանվոր դասակարգին բաղկվելու յերես առ յերես իր թշնամիների հետ և սոցիալ-դեմոկրատիայից կպահանջի ահա-դին աշխատանք. ջանքերի սոսկայի լարում, կազմակերպելու համար վերջին վճռական պայքար միապետության դեմ։

Կարո՞ղ է արդյոք մեր կուսակցությունը բախտարել այդ պահանջներին իր այն գրությունը, ինչ գրության մեջ նա ներկայումս գտնվում է։ Յուրաքանչյուր մի բարեխիղճ մարդ, առանց տատանվելու պետք է պատասխանի՝ վո՞չ, չի՞ կայրոյ

Կուսակցության միասնականությունը խորապես խախտված է, նրա ներքին պայքարը դուրս է յեկել կուսակցականության բոլոր սահմաններից։ Կազմակերպչական կարգապահությունը քայքայված է իր հիմքերում, կուսակցության ունակությունը՝ միասնական ներդաշնակ գործողությունների համար, ցնորք է դառնում։

Բայց և այնպես մենք կուսակցության այս հիվանդությունը համարում ենք աճման հիվանդություն։ Ճգնաժամի հիմքը մենք նկատում ենք նրանում, վոր սոցիալ-դեմոկրատիան իմ կյանքի խմբակային ձևերից անցնում է կուսակցության ձևերին։ Նրա ներքին պայքարի եռությունը—խմբակային սկզբունքի և կուսակ-

ցության վեճն է։ Այդ իսկ պատճառով մեր կուսակցությունը կարող է իսկապես կուսակցություն դառնալ միմիայն այդ տկարությունից ազատվելուց հետո։

«Փոքրամասնության» անունի տակ կուսակցության շարքերում միացել են զանազան ալյախու տարրեր, վորոնք չազկապված են միմիանց հետ անգլխակցական կամ գլխակցական մի ընդհանուր ձգտումով՝ պահպանելու խմբակային հարաբերությունները, կազմակերպության մինչկուսակցական ձևերը։

Նախկին աղբյուրի խմբակները մի քանի ականավոր դործիչներ, վորոնք ընտելացած չեն կազմակերպչական այն ինքնասահմանափակումներին, վոր պահանջում է կուսակցական կարգապահությունը, ըստ սովորության հակված են չփոխելու ընդհանուր կուսակցական շահերի հետ իրանց խմբակային շահերը, վորոնք խմբակային սխտեմին չըջանում փակապես հաճախ կարող են ներդաշնակել միմիայն—ահա այդպիսի դործիչների մի ամբողջ շարք գլուխ է անցել հոգուտ խմբակայնության (կրոժկովչչինայի) և ընդգեմ կուսակցականության մղվող պայքարի (նախկին «Իսկա»-ի խմբադրության մի մասը, նախկին կազմակերպչական կոմիտեյի մի մասը, նախկին «Յուժնի Ռարոչի» խմբակի անդամները և այլք)։

Սրանց դաշնակիցներ հանդիսացան բոլոր այն տարրերը, վորոնք թեորեալում թե գործնականում չեզվում էյին խստորոշ սոցիալ-դեմոկրատիզմի սկզբունքներից, վորովհետև միմիայն խմբակցությունը կարող եր պահպանել այդ տարրերի իդեական անհատականությունն և աղղեցությունը, իսկ կուսակցությունը, ընդհակառակն սպառնում եր ձուլել նրանց և զրկեր վորևե ազ-

գեցությունից (եկոնոմիստներ, ռարոչիդեյիներ և այլն)։ Վերջապես ռարոչիդեյի գլխավոր կադրերը հանդիսացան մեր կուսակցության առավելապես ինտելիգենտական տարրերը։ Ինտելիգենցիան, պրոլետարիատի հետ բաղդադած, միշտ ավելի անհատապաշտական և հենց չնորհիվ իր կյանքի և աշխատանքի հիմնական պայմանների, վորոնք չեն ընձեռում նրան անմիջականորեն ուշժերի լայն միացում և անմիջական դատարակության հնարավորություն՝ կազմակերպչական միատեղ աշխատանքի միջոցով։ Այդ պատճառով ել ինտելիգենտական տարրերի համար ավելի դժվար է հարմարվել կուսակցական կյանքի կարգապահությունը։ Այն ինտելիգենտները վորոնք չեն կարողանում այդ ինդիքը լուծել, բնականաբար ապաստամբության դրոշմն բարձրացնում, անհրաժեշտ կազմակերպչական սահմանափակումների դեմ և իրանց անարխիստությունը համարում են պայքարի սկզբունք, սխալ կերպով այդ համարում են պայքարի սկզբունք, սխալ կերպով «ավտոնոմարխիստությունը ձևակերպելով վորպես «ավտոնոմիայի» ձգտում կամ «համբերատարություն» պահանջ և այլն։

Կուսակցության արտասահմանի մասը, վորտեղ խմբակները աչքի յեն ընկնում իրենց համեմատական լեկաբառությունք, վորտեղ խմբված են զանազան գերակշռում և ինտելիգենցիան, բնականաբար պետք է վոր ավելի հակված լիներ դեպի «փոքրամասնության» տեսակետը։ Այդ պատճառով ել այնտեղ նրանք չուով դարձան իսկական մեծամասնություն։ Ռուսաստանում, ընդհակառակը, վորտեղ ավելի բարձր և հնչում կազմակերպված պրոլետարիատի ձայնը,

Վորտեղ կուսակցական ինտելիգենցիան իր ամենորշա-
կենդանի և սերտ կապի շնորհիվ նրանց հետ՝ դաստիարակ-
վում և ավելի պրոլետարական վուգով, վորտեղ ան-
միջական պայքարի ծանրությունը ավելի ուժգին կեր-
պով և ստիպում զգալ աշխատանքի կազմակերպված մի-
ասնականության անհրաժեշտությունը, այնտեղ՝ ընդ-
հակառակը, Վճռականապես հակառակ են խմբակավարու-
թյան (կրոժկովչինա), դեմ են անարխիստական կազ-
մալուծող հակումներին: Ռուսաստանն իր այս վերա-
բերմունքը վորտեղի արտահայտել և կոմիտեների և
կուսակցական այլ կազմակերպությունների մի ամ-
բողջ շարք դեմումների միջոցով:

Պայքարը զարգանում և սրվում եր և ահա թե ո՞ր
և նա հասել:

Կուսակցական որգանը, վորը, հակառակ համա-
դումարի կամքին և շնորհիվ համագումարի կողմից
ընարված խմբագիրների անձնական զիջումների, «խոք-
բամանությունը» հաջողեցրեց իր ձեռքը ձգել, այժմ
դարձել և պայքարի որգան ընդդեմ կուսակցության:

Նա այժմ ավելի պակաս, քան յերբ և իցե հանդի-
սանում և կուսակցության իդեական ղեկավարը միա-
պետություն և բուրժուազիայի դեմ մղվող կռվում ու
ավելի շատ ղեկավարում և խմբակային ուղղորդիչիայի
պայքարը ընդդեմ կուսակցականության: Մի կողմից,
դրալով իր հիմնական ուղղորդիչիայի անթույլատրելիու-
թյունը կուսակցության շարքերի տեսակետից, նա ուժ-
գին կերպով դբաղվում և դանադան իրական և կարծեց-
յալ տարածաշնություններ փնտրտելով, վորպեսզի գա-
ղափարապես կորոզանա ծածկել իր այդ պղծիցիան:

Յեվ այդ փնտրտումների մեջ, նա այսօր ընկնելով մի
լողունգի յետևից, վաղը մեկ ուրիշ, ավելի ու ավելի յե
նյութ քաղում կուսակցության աջակողմյան թեւից--
«Իսկրայի» նախկին հակառակորդներից, գաղափարա-
պես ավելի յե մոտենում նրանց, վերանորոգելով այդ-
պիսով նրանց՝ կուսակցության կողմից մերժված թեո-
րիաները, վերադարձնելով կուսակցության գաղափա-
րական կյանքը դեպի, թվում է թե, արդեն վերադրած
սկզբունքային անորոշության, գաղափարական վա-
րանումների ու տատանումների չըջանը: Մյուս կող-
մից, նոր «Իսկրան», ձգտելով նսեմացնել կուսակցա-
կան մեծամասնության բարոյական ազդեցությունը,
ավելի շատ զբաղված է նրա այս կամ այն աշխատողի
սխալները փնտրտելով ու հայտնաբերելով, փքելով ու
մեծացնելով յուրաքանչյուր մի վրիպում մինչև հրեշա-
վոր չափերի և ջանալով նրա պատասխանատվությունը
ձգել կուսակցական ամբողջ մեծամասնության վրա,
չլրանալով ուղտագործել ամեն մի խմբակային բամ-
բասանք, ամեն մի ինսինուցիա, վորը կարող է այս
կամ այն կերպ վնասել իր հակառակորդներին, առանց
ստուգելու նրանց իրականությունը: Այդ ուղիով նոր
«Իսկրայի» գործիչները այնքան հեռու յեն գնացել, վոր
մեծամասնության անդամներին վերադրում են վոչ մի-
այն չկատարած, այլ և անկատարելի հանցանքներ մեջ,
հանցանքներ, վոր վոչ միայն քաղաքական բնույթ են
կրում (որինակ, Կենտկոմի այն մեղադրանքը, թե մենք
բռնություն մը լուծում ենք կազմակերպությունները), այլ
և ընդհանուր բարոյական (որինակ այն մեղադրանքը,
և թե կուսակցության հայտնի գործիչներ թույլ են ար-
վել իրենց կեղծիք կատարել և աջակցել են կեղծիք

կատարելուն)։ Յերբեք կուսակցութիւնը չի լողացել աշխարհի անստուգանքներէ ծախում, վարպետին ստեղծել է արտասահմանի փոքրամասնութիւնը ներկա բանակով ընթացքում։

Ի՞նչպէս կարող էր այս բոլորը տեղի ունենալ։ Յուրաքանչյուր կողմի դործողութեան յեղանակը համապատասխանում է նրա տենդենցներին հիմնական բընօրէթին։ Կուսակցութեան մեծամասնութիւնը, ձգտելով ինչ էլ վոր լինի պահպանել նրա միասնականութիւնն ու կազմակերպական կապը, պայքարում էր միմիայն կուսակցական թույլատրելի և լոյալ միջոցներով և շատ անգամ հաշտվելու նպատակով զիջումներ է արել։ Փոքրամասնութիւնը, հայտնաբերելով անարխիստական տենդենցներ, յերբեք չի հողացել կուսակցական հաշտութեան և միասնականութեան մասին։

Նա ամեն մի զիջում ոգտադործել է վորպէս պայքարի դործիք։ Փոքրամասնութեան բոլոր պահանջներէ մինչև այժմ բավարարված չեն միմիայն մեկը—դա կոսպտացիայի միջոցով փոքրամասնութեան անդամներին բռնի կերպով կենտրոնի անդամներ դարձնելու և այդպիսով կենտրոնի մեջ յերկպառակութիւն առաջ բերելու պահանջն է։ Փոքրամասնութեան հարձակումները կատարել յեն դարձել, ինչպէս վոչ յերբեք։ Տիրանալով կենտրոնական ուղեանին և կուսակցութեան խորհրդին, փոքրամասնութիւնը չի քաջվում այժմ շահագործել իր խմբակային շահերի համար նույն այն դիպցիոյլինան, վորի դեմ նա ըստ ելութեան պայքարում է։

Դրութիւնն անտանելի յե դարձել. ձգձգել նույն դրութիւնն ուղղակի հանցանք է։

Այս դրութիւնից դուրս գալու առաջին միջոցը մենք համարում ենք լիակատար պարզորոշութիւնը և բացմտութիւնը կուսակցական հարաբերութիւններին մեջ։ Կեղտի ու մառախուղի մեջ ճիշտ ճանապարհ գտնելն արդեն անհնար է։ Յուրաքանչյուր մի կուսակցական հոսանք, յուրաքանչյուր մեկ խմբակ պետք է պարզ ու վորոշ ասի, թե ինչ են նրանք մտածում կուսակցութեան ներկա դրութեան մասին և նրանից դուրս գալու ինչ յեք են ցանկանում։ Այս առաջարկութեամբ ահա գլծում ենք բոլոր ընկերներին և կուսակցութեան բոլոր հոսանքներին կերպացուցիչներին։ Մենք գտնում ենք, վոր ճգնաժամից դուրս գալու միակ դործնական յեքը յերրորդ համագումար հրավերելն է։ Համագումարն է միակ, վոր կարող է պարզել դրութիւնը, վճռել բոլոր վեճերը և վորոշ չըջանակի մեջ գնել պայքարը։ Առանց համագումարի կշարունակվի կուսակցութեան հարածուն կազմալուծումը։

Բոլոր առարկութիւնները, վոր բերվում են համագումար հրավերելու դեմ, մենք վորոշապէս անմիտ ենք համարում։

Մեզ ասում են, թե համագումարը պառակտում առաջ կբերի։ Բայց ի՞նչու։ Յեթե փոքրամասնութիւնը անհաշտ է իր անարխիստական ձգտումներին մեջ, յեթե նա պատրաստ է ավելի շուտ գնալ դեպի պառակտում, քան թե հպատակվել կուսակցութեանը, ապա նա փաստորեն սրդեն անջատվել է կուսակցութիւնից և այդ դեպքում ձգձգել անխուսափելի ձեական պառակտումը ավելի քան անխմաստ է և անմտութիւն։

Շղթայված միեւնոյն շղթայով, յերկու կողմերն էլ ավելի ու ավելի անմիտ կերպով պիտի շտայեն իրենց ու-

ները մանր մուկեր կռիվների ու խժրժանքների մեջ՝
այդպիսով բարոյապես ուժասպառ լինելով ու մանրա-
նալով։ Սակայն մենք չենք մտածում թե պառակտումը
հնարավոր է։ Կուսակցութեան իրական կազմակերպ-
ված ուժի առաջ անարխիստներն տրամադրված տար-
րերը պարտավոր են, և մեր կարծիքով կկարողանան
խոնարհվել, վերոմէտե և ինքնուրույն ուժ կազմել նը-
րանք, իրենց ելութեամբ, անկարող են։ Մեզ ասում են
հաշտութիւնը հնարավոր է առանց համագումարի։
Բայց ի՞նչպիսի հաշտութիւն։ Վերջնականապես անձնա-
տուր լինել խմբակավարական սխառմին, կոոպտացիայի
միջոցով կենտրոն մտցնել փոքրամասնութեան ներկա-
յացուցիչներին, հետեւաբար վերջնականապես կազմա-
լուծել կենտրոնական հիմնարկները։ Այդ դեպքում կու-
սակցութիւնը միայն խոսքով կուսակցութիւն կլինի,
իրականում կուսակցական մեծամասնութիւնը հար-
կադրված կլինի նոր պայքար սկսելու։ Իսկ փոքրա-
մասնութիւնը։ Մինչև այժմ ամեն մի զիջում նրա հա-
մար ծառայելու յի վորպես հենարան նոր կազմալուծիչ
աշխատանքի։ Մինչև իսկ նրա տեսակետով պայքարն
անցել է արդեն նեղ կոոպտացիոն նեղսիրտ վեճերի
շրջանակից։ Ի՞նչպես կարող է նա ընդհատել պայ-
քարը։ Առավել ևս նա չի ընդհատի իր պայքարը, մինչև
վոր չստանա իր պահանջած բոլոր զիջումները։

Մեզ ասում են, թե համագումարը իր նպատակին չի
հասնի, քանի վոր մինչև այժմ դեռևս պարզաբանված
չեն մեր տարաձայնութիւնները։ Բայց մի՞թե այժմ,
ներկա պայմաններում վորև աշխատանք տարվում է նը-
րանց պարզելու համար, մի՞թե այդ խառնաշփոթու-
թիւնը ավելի ու ավելի չի աճում։ Տարաձայնութիւն-

ները այժմս չեն պարզաբանվում, այլ ընդհանազե-
ր փնտրվում են ու ստեղծվում։ Միմիայն համագու-
մարը կարող է վերջ դնել այդ բոլորին։ Միմիայն նա,
յերես առ յերես դնելով պայքարող կողմերին, ստիպե-
լով նրանց բացարձակ ու վորոշակի արտահայտել իրենց
ձգտումները, կարող կլինի լիկատար պարզութիւն
մտցնել կուսակցական հոսանքների և կուսակցական ույ-
ծերի փոխհարաբերութիւններին մեջ։

Համագումարը կարելի յի կեղծել, կազմակերպու-
թիւնները լուծարքի յենթարկելու, ցրելու միջոցով—
հայտարարում է փոքրամասնութիւնը։ Դա կեղտոտ
ամբաստանութիւն է, պատասխանում ենք մենք, ամ-
բաստանութիւն, վորը վոչ մի փաստով հաստատված
չէ։ Յեթե այդպիսի փաստեր տեղի ունեցած լինէին, ինչ
խոսք, վոր փոքրամասնութիւնը, կենտրոնական որ-
դանն ունենալով իր ձեռքում, վաղուց արդեն կարողա-
ցած պիտի լինէր լայնորեն հանրութեան սեփականու-
ղարձնել և կուսակցութեան իրորհրդի միջոցով լիովին
հնարավորութիւն ունէր այդ ուղղելու։ Վերջապես
կուս. իրորհրդի վերջին բանաձևը ցույց չտալով այդպի-
սի փաստեր անցալուծ, վերջնականապես յերաշխափո-
րում է, վոր նրանք չեն կարող տեղի ունենալ նաև ա-
յազայում։ Ո՞վ կհավատա այժմ այդ անհավատալի
ամբաստանութեանը։

Ասում են, թե համագումարը չառ ուժեր ու միջոց-
ներ կլի ղրական դործնական աշխատանքից։ Ի՞նչպիսի
դառն հեղքութիւն։ Մի՞թե այս խոսքն ավելի ուժեր
ու միջոցներ չի խլում մեզից։ Մի՞թե կարելի յի յե-
րեւակայել ուժերի և միջոցների ավելի վատնում, քան
մենք ունենք այժմ։

Համագումարն անհրաժեշտ է :

Նա անհրաժեշտ կլինեն նույնիսկ կուսակցական կյանքի նորմալ ընթացքի միջոցին, քանի վոր պատմական մոմենտը բացառիկ է . համաշխարհային դեպքերը հնարավոր է, վոր կուսակցութեան առաջ զենն նոր խնդիրներ : Համագումարը կրկնակի անհրաժեշտ է մեր կուսակցական ներկա ճգնաժամի պատճառով, նա անհրաժեշտ է, վորպեսզի կուսակցութեանը կարողանա աշխուժ և իմաստուն կերպով դուրս գալ այդ ճգնաժամից, կարողանա պահպանել իր ուլթերը, պատիվն ու արժանավորութեանը :

Ի՞նչ պետք է անի յերրորդ համագումարը խռովութեան առաջն առնելու և կուսակցութեան մեջ նորմալ կյանք ստեղծելու համար : Դրա համար մենք անհրաժեշտ ենք համարում հետևյալ փոփոխութեանները, վոր մենք պաշտպանելու յենք և աշխատելու յենք կենսագործել բոլոր թույլատրելի միջոցներով .

1. Կենտրոնական որդանը պետք է անցնի մեծամասնութեան կողմակիցների ձեռքը : Սրա անհրաժեշտութեանը բավականաչափ ապացուցված է նրանով, վոր ներկա խմբագրութեանը անընդունակ է կենտրոնական որդանը պահել ընդհանուր կուսակցական շահերի բարձրութեան վրա : Խմբակային որդանը չի կարող և չպետք է կուսակցութեան որդան լինի :

2. Ճիշտ և վերոջ կերպով պետք է կանոնավորվեն տեղական արտասահմանյան կազմակերպութեան (յիւլայի) հարաբերութեանները ընդհանուր ուսական կենտրոնի—կենտրոնի հետ : Լիդայի ներկայի դրութեանը, վորն իրեն դարձրել է յերկրորդ կենտրոն և

առանց կոնտրոլի կառավարում է հարող խմբակները, միևնույն ժամանակ բոլորովին անգիտանալով կենտրոնի—այսպիսի դրութեանը բարցարձակապես աննորմալ է : Պետք է վերջ դնել դրան :

3. Պետք է կուսակցութեամբ յերաշխափորել և ապահովել, վոր ներկուսակցական սլայքարը կուսակցական ձեերով տարվի : Այս բարեփոխութեան անհրաժեշտութեանը բղխում է յերկրորդ համագումարից հետո տեղի ունեցած կովի ամբողջ փորձից : Պահանջում ենք կուսակցութեան կանոնադրութեան մեջ ապահովել յուրաքանչյուր մի փոքրամասնութեան իրավունքը, վորպեսզի այդ ճանապարհով տարաձայնութեաններին, զժգոհութեաններին և ջղախնութեաններին մշտական և անխուսափելի ազդյունները ուղղվեն վոչ թե հին խմբակային և որիվատելին հատուկ խայտառակութեաններին և խճրճանքների հուշով, այլ ուղղվեն դեպի, մեզ համար դեռ անսովոր, ձեավորված և համոզմունքների համար մղվող պայքարի արժանավոր հունով : Դրա համար մենք անհրաժեշտ ենք համարում հետևյալ պայմանները . վորքրամասնութեանը հնարավորութեան և տրվում ունենալու գրական մեկ (կամ ավելի) խմբակ, համագումարին մասնակցելու իրավունքով : Ամենալայն ձեական յերաշխիքներ հրապարակելու կուսակցութեան կենտրոնական հիմնարկների գործունեյութեան ըննադատութեանը նվիրված կուսակցական գրականութեան : Զեականորեն իրավունք է վերադաժում կոմիտեներին ստանալու (ընդհանուր և կուսակցական տրանսպորտի միջոցով) կուսակցական այն հրատարակութեանները, վոր իրենք կցանկանան :

ձիշտ կերպով պետք է վորոշվեն կենտկոմի իրավունքները՝ աղբիւրը կոմիտեների անձնական կազմի վրա։ Ընկեր շատ կարեւոր ենք համարում, վորպեսզի այն միջոցները, վոր կենտկոմը առաջարկում եր 2-րդ համագումարի փոքրամասնութեանը գրականութեան հրատարակման համար, գրի առնվեն կանոնադրութեան մեջ, ցրելու համար փոքրամասնութեան կողմից տարածված միբաժը «սրաշարդական դրութեան» մասին՝ անխուսափելի ներկուսակցական պայքարը վայելուչ ձեւերով տանելու և մեր գրական աշխատանքները չխանգարելու համար։

Մեր առաջարկութեանները մենք այստեղ մանրամասնորեն չենք մշակում, վորովհետեւ առաջարկում ենք վոչ թե կանոնադրութեան նախագիծ, այլ հանուն կուսակցութեան միասնականութեան մղվող պայքարի ընդհանուր ծրագիր։ Այդ պատճառով մենք միայն համառոտ կերպով նշում ենք մի քանի մասնավոր, մեր կարծիքով ցանկալի, փոփոխութեանների ուղղութեանը, ամենեւին չգրկելով մեզ հետադայում, նոր փորձերի վրա հիմնված, նրանց վերամշակման մեջ մասնակցելու իրավունքից։ Անհրաժեշտ է, որինակ, վերափոխել կուսակցութեան կորհուրդը, վորպես մի հիմնարկութեան, վորը գործնականում ցույց տվեց, վոր իր ներկա ձեւով անպետք է իր առաջ գրված խնդիրն իրագործելու միացնելու և բարձրագույն հսկողութեան յենթարկելու կենտրոնների գործունեութեանը։ Նա պետք է լինի ամբողջապէս համագումարի կողմից ընտրված կոլլեգիա և վոչ թե նրա կողմից ընտրված մի հինգերորդի միջնորդ գատարան կենտրոնական որգանների համար, վոր-

րոնք իրենց պաշտպանում են իրենց պատգամավորների միջոցով։

Հարկավոր է նույնպէս, կուսակցական քննադատութեանն ի նկատի առնելով վերանայել կանոնադրութեան առաջին կետը, ավելի ձիշտ վորոշելու համար կուսակցութեան սահմանները և այլն։

Յերեման դալով կուսակցութեան միասնականութեան համար մղվող պայքարի այս ծրագրով, մենք հրավիրում ենք բոլոր մյուս հոսանքների ներկայացուցիչներին և բոլոր կուսակցական կազմակերպութեաններին պարզորոշ կերպով արտահայտվել իրանց ծրագիրների մասին, վորպեսզի հնարավորութեան ստեղծվի բոլոր և հետեւողական, գիտկցորեն և պլանաչափ կերպով համագումարի համար նախապատրաստվել։

Կուսակցութեան կյանքի, պատվի և արժանավորութեան հարցն է վճռվում։ Գոյութեան ունի նա արդոք, վորպէս իդեական և իրական ուշ, վորն ընդունակ է իմաստուն կերպով կազմակերպելու այն չափով, վորպէսզի կարողանա յերեւան գալ վորպէս մեր յերկրի հեղափոխական բանվորական շարժման իսկական ղեկավար։ Արտատահմանի փոքրամասնութեանն իր ամբողջ գործելակերպով ասում է—վոչ։

Յեւ նա շարունակում է գործել այդ ուղղութեամբ հաստատուն և վճռական կերպով, հույս զնելով Ռուսաստանի հեռավորութեան, այնտեղի աշխատողների հաճախակի փոփոխումների իր ղեկավարների և գրական ուժերի անփոխարինելութեան վրա։

Մեզ մոտ ծնվում է կուսակցութեանը—ասում ենք մենք, նկատելով առաջավոր բանվորների քաղաքական գիտակցութեան աճումը, տեսնելով կուսակցական

կյանքում ախտիվ կերպով մասնակցող կոմիտեներին :
Ծնվում է մեր կուսակցությունը, բաղմանում են յերև-
տասարդ ուժերը, վորոնք ընդունակ են փոխարինելու և
կենդանացնելու հին, կուսակցության վստահությունն
արդեն կորցնել սկսող գրական կոլլեգիաներին : Մեզ
մոտ ավելի բաղմանում են այն հեղափոխականները,
վորոնք կուսակցական կյանքի հաստատուն ուղղություն-
ներ նախկին ղեկավարների վրէժնե խմբակից ավելի թանգ
են դնահատում : Ծնվում է մեր կուսակցությունը և վրձ-
մի խորամանություն ու ձգձգում չեն խափանի նրա
վճռական և վերջնական գաղափարները :

Մեր կուսակցության այդ ուժերի մեջ ենք տես-
նում մենք մեր հաղթանակը :

Բնկերներ, սպաղրեցեք և տարածեցեք այս կոչը :

1904 թիվ ոգոստոս
Թիվայի կոմիտեի տպարան

Ռ. Ս. - Դ. Բ. Կ. ՅԵՐՐՈՒ Դ ՀԱՍԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՆԱՁԵՎԵՐԸ

ԶԻՆՎԱԾ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ուշադրության առնելով՝

1. Վոր պրոլետարիատը, իր դուրսգամբ լինելով
ամենաառաջավոր և միակ հեղափոխական հեղափոխական
շահակարգը, դրանով իսկ կոչված է ղեկավարող ղեր
խաղալու Ռուսաստանի ընդհանուր դեմոկրատական հե-
ղափոխական շարժման մեջ :

2. Վոր այդ շարժումը ներկա մոմենտում արդեն
իսկ հանդես է գլնված ապստամբության անհրաժեշտու-
թյանը :

3. Վոր պրոլետարիատը անխուսափելիորեն կունե-
նա այդ ապստամբության մեջ ամենայնուհուն մաս-
նակցություն, վորը և կվորոշի հեղափոխության
բաղդը Ռուսաստանում :

4. Վոր ղեկավարող ղեր այդ հեղափոխության մեջ
պրոլետարիատը կարող է խաղալ միմիայն միացած լի-
նելով վորպես մի միասնական և ինքնուրույն քաղա-
քական ուժ, սոցիալ-դեմ. բանվորական կուսակցության
ԿԵՆՏՐԻ տակ, վորը վրձ միայն դադարաբաղես, այլ և
շարժականորեն ղեկավարելու յե նրա պայքարը :

5. Վոր միմիայն այդպիսի ղեկավարող ղերի կատա-
րումը կարող է ապահովել պրոլետարիատին ավելի
ձեռնառու պայմաններ՝ պայքարելու սոցիալիզմի համար

ընդդէմ Ռուսաստանի բուրժուական-դեմոկրատական դասակարգերի :

Ռ. Ս. - Բ. Կ. յերրորդ համագումարը գտնուեմ է, վոր միապետութեան դէմ զինված ապստամբութեան միջոցով անմիջական պայքարի համար պրոլետարիատին կազմակերպելու խնդիրը հանդիսանում է կուսակցութեան ամենազլխաւոր և անհետաձգելի խնդիրներէից մեկը ներկա հեղափոխական մոմենտում :

Այդ պատճառով համագումարը հանձնարարում է բոլոր կուսակցական կազմակերպութեաններին՝

ա) Պրոպագանդի և ագիտացիայի միջոցով բացատրել պրոլետարիատին առաջիկա զինված ապստամբութեան վրէժի քաղաքական նշանակութիւնը, այլև նրա գործնական-կազմակերպչական կողմը :

բ) Այդ պրոպագանդի և ագիտացիայի միջոցին բացատրել նաեւ մասսայական քաղաքական գործադուլների դերը, վորոնք կարող են ունենալ կարևոր նշանակութիւն ապստամբութեան թե սկզբում և թե նրա ընթացքում :

գ) Ամենակարող միջոցների ձեռնարկել զինելու պրոլետարիատին, ինչպէս և մշակելու զինված ապստամբութեան և նրա անմիջական ղեկավարութեան պլանը, ստեղծելով դրա համար, ըստ կարիքի, կուսակցական աշխատողների առանձին խմբակներ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ՀԵՂԱՓՈՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ուշադրութեան առնելով՝

1. Վոր ինչպէս պրոլետարիատի անմիջական շահերը, նույնպէս և սոցիալիզմի վերջնական նպատակների

համար միմյուց պայքարի շահերը պահանջում են հարա-վորական շաւի լիակատար քաղաքական ապստամբութեանը, հետևարար, պահանջում են կառավարութեան միապետական ձևի փոխարինել ղեկավարական հանրապետութեամբ :

2. Վոր ղեկավարական հանրապետութեան իրակա-նացումը Ռուսաստանում, հարաւոր է միմիայն վորպէս հետևանք հաղթական ժողովրդական ապստամբութեան, վորի որդանք հանդիսանալու յե ժամանակավոր հեղափոխական կառավարութեանը, իրեն միակ բնորոշակր ապահովելու նախընտրական ագիտացիայի լիակատար ապստամբութեանը և ընդհուր, հաւասար, ուղղակի և դադանի բնորական իրավունքի հիման վրա ժողովրդի լիակական կամքն արտահայտող Հիմնադիր ժողով գումարելու :

3. Վոր այդ ղեկավարական հեղաշրջումը Ռուսաստանում, նրա ներկա սոցիալ-տնտեսական կառուցվածքի միջոցին վրէժի թե թուլացնելու յե, այլ սոժեղացնելու յե բուրժուադիայի տիրապետութեանը, վորը վորոշ մոմենտում անխուսափելիորեն վորձելու յե, վրէժի բանի առաջ կանդ շտանելով, խիչ ուռուական պրոլետարիատից նրա հեղափոխական շրջանի նվաճումներից առափնելու յնր :

Ռ. Ս. - Բ. Կ. յերրորդ համագումարը վերջում է .

ա) Անհրաժեշտ է բանիւր դասակարգի շրջաններում տարածել կոնկրետ պատկերացում հեղափոխութեան ամենից հաւանական ընթացքի և նրա վորոշ շրջանում ժամանակավոր հեղափոխական կառավարութեան առաջ դալու անհրաժեշտութեան մասին . այս վերջինից պրո-

լեռաբխաւոր սլիւսի պահանջի մեր ծրագրի բոլոր մաս-
կա քաղաքական և տնտեսական պահանջներն իրագոր-
ծումը (ծրագիր-միւնիստ) :

բ) Նախած ուժերի փոխադարձութեան, ինչպէս և
զանազան աննախատեսելի ազդակների հետանցով,
բոլոր հակահեղափոխական փորձերի դեմ տնդուք պայ-
քար մղելու և բանվոր դատակարգի ինքնուրույն շահերը
պաշտպանելու նպատակով, թույլատրելի չե ժամանա-
կավոր հեղափոխական կառավարութեան մէջ մեր կու-
սակցութեան չորսդորներն մասնակցութեանը :

գ) Այդպիսի մասնակցութեան անհրաժեշտ պայման
և գրովում կուսակցութեան խիստ հսկողութեանն իր աջ
խաղորդների վրա և իրակաւոր սոցիալիստական հեղա-
շրջման ձգտող, հետադարձ բոլոր բուրժուական կու-
սակցութեաններին անհաշտ թշնամի սոցիալ-դեմո-
կրատիայի անկախութեան անշեղ պահպանումը :

դ) Անկախ նրանից, թե հնարավոր կլինի՞ արդյոք
սոցիալ-դեմոկրատիայի մասնակցութեանը ժամանակա-
վոր հեղափոխական կառավարութեան մէջ թե վաղ,
հարկավոր և պրոլետարիատի ամենաբայց շրջաններում
քաջացել այն միտքը, վոր զինված և սոցիալ-դեմո-
կրատիայի կողմից զեկավարվող պրոլետարիատը պետք և
մշտապես ճնշում գործ գնի ժամ. հեղափոխական կառա-
վարութեան վրա, հեղափոխութեան նվաճումները լայ-
նացնելու, ամբացնելու և պահպանելու նպատակով :

Հեղաշրջման նախադրարին դեպի կառավարաւորյալ
տակտիկան ունենալիք վերաբերմունքի մասին.

Ռեւոլյուցիայի առնելով, վոր կառավարութեանն
ինքնապաշտպանութեան նպատակով, ներկա հեղափո-

խական շրջանում, ուժեղացնելով իր սովորական խո-
սալքութեանը, ուղղված զխաղաղապես պրոլետարիա-
տի զիտակից տարրերի դեմ, միեւնոյն ժամանկ՝

1. Փորձում և զիջումների և բարեփոխութեան-
ներ իրատանալու միջոցով քաղաքականապես ալյաւե-
րել բանվոր դատակարգին և դրանով հեռացնել նրան հե-
ղափոխական պայքարից :

2. Վոր նախ նպատակով նա իր զիջումների կեղ-
ծավոր քաղաքականութեանը իրագործում և կեղծ դե-
մոկրատական ձևերով, հրաւիրելով բանվորների ներ-
կայացուցիչներին խորհրդակցութեանների և հանձնա-
ժողովների մէջ մասնակցելու, ինչպէս և ժողովրդական
ներկայացուցչութեան այնպիսի կարեկաւորութեան ձե-
տակցմանով, ինչպէս այսպէս կոչված «Չեմսիի Սո-
բորն» և :

3. Կազմակերպում և աշակերտելու կոչվող սեւ հարյու-
րակային խմբեր և հեղափոխութեան դեմ և բարձրացնում
ժողովրդի բոլոր առհասարակ բեկկիան, անպիտակից
կամ ցեղային ու կրօնական աւելութեամբ կուրացած
տարրերին :

Ռ. Ս. Գ. Բ. Կուսակցութեան յերրորդ համալո-
ւարը փորձում և առաջարկել կուսակցական բոլոր կող-
մակերպութեաններին՝

ա) Մերկացնել կառավարական զիջումներին բեկ-
ցիան նպատակները, պրոպագանդայի և ագիտացիայի
միջոցին ընդգծել մի կողմից, վոր գրանք ստիպված զի-
ջումներ են, մյուս կողմից բացատրել, վոր միտակաւ-
թեանը միանգամայն անկարող և պրոլետարիատին բա-
վարարող բարենորոգումներ տալ :

բ) ողավելով նախնարական կամօրանիայից, բացարեւել լանդօրներին կառավարութեան նման՝ ձեռնարկում են իսկական միտքը և ազատացել, վար պրոլետարիատի համար անհրաժեշտութեան և հեղափոխական ճանապարհով—ընդհանուր, համառար, ուղղակի և պարզին բնարական իրավունքով հրավիրված հիմնադիր ժողովը:

դ) կազմակերպել պրոլետարիատին հեղափոխական ճանապարհով անհաղաղ իրականացնելու ութ ժամյա լանդօրական որն ու բանվոր դատակարգի մյուս հերթական պահանջները:

զ) կազմակերպել գինված գիմպրութեան և հարյուրակներին և մյուս բոլոր առհասարակ կոտավարութեան ղեկավարութեամբ գործող սեակցիոն տարրերի գեմ:

Ռ.Ս.—Գ.Բ.Կ. բացարձակ քաղաքական յեղույթի մասին Ռեզոլուցիան առնելով՝

1. Վոր հեղափոխական շարժումը Ռուսաստանում մինչև վորոշ աստիճան տատանել ու կազմավորվել և արդեն միապետական կառավարութեանը, վորը հարկադրված և զգում թուլլաթելու իրեն թշնամի դատակարգելի քաղաքական յեղույթներին վորոշ ազատութեան:

2. Վոր քաղաքական յեղույթներին այդ ազատութեանից ալժամ առավելապես ոգտվում են բուրժուական դատակարգելի, ալլալիսով ավելի ուժեղացնելով իրենց անտեսական և քաղաքական գերելիսանութեանը պրոլետարիատի վրա և ավելացնելով ալն վտանգը, վոր բանվոր դատակարգը կարող և դառնալ բուրժուական գեմոկրատիայի հասարակ մի կցորդը:

3. Վոր լանդօրական մաստաների մեջ ավելի ու ավելի յե արտահայտվում ինքնուրույն կերպով և բացարձակաբեկ քաղաքական տաղանդ գտնուող զարմաժողով, թեկուդատանց սոցիալ-գեմոկրատիայի վորեն մասնակցութեան:

Ռ. Ս.—Գ. Բ. կուսակցութեան յերրորդ համագումարը կուսակցական բոլոր կազմակերպութեաններին ու շաղկրութեանն և հրավիրում՝

ա) վոր անհրաժեշտ և ողավել բացարձակ յեղույթի յուրաքանչյուր ասիթից և ընդհանուր գեմոկրատական պահանջներին հակադրելու պրոլետարիատի ինքնուրույն դատակարգային պահանջները, նպատակ ունենալով հենց ալլալիս յեղույթներին ընթացքով կազմակերպելու պրոլետարիատին վորդես ինքնուրույն սոցիալ-գեմոկրատական ույթ:

բ) ոգտադործել բոլոր յեղալ ու կիսակեղալ բանվորական ընկերութեանները, միութեանները և ալլ կազմակերպութեանները՝ աղահամիլու համար նրանց մեջ սոցիալ-գեմոկրատիայի ազդեցութեանն ու բասնալալութեան դարձնելու նրանց հենման կետեր տալալ յեղալ Սոց.—Գեմ. Լանդօրական կուսակցութեան համար Ռուսաստանում:

գ) միջոցներ ձեռք առնելու, վոր մեր կուսակցական կազմակերպութեանները, պահպանելով և զարգացնելով իրանց դադանի ադարատը, անմիջապես ձեռնարկեն նախադատրատելու նպատակահարմար ձեեր՝ անցնելու մի գեղքում, յերը ալլ հնարալոր և, սոց.—գեմոկրատական կուսակցութեան բացարձակ գործունեութեան, կանդ շատնելով նույնիսկ կոտավարական գինված ույթերին հեռ ընդհարվելու առաջ:

վերաբերմունքի մասին՝ գլխավորական շարժում-
ներէ. հանդիպ

Ուշագրութեան տոնելով՝

1) Վոր ներկայումս տարածվող գլխավորական
շարժումը, վորքան էլ տարերային և քաղաքականապես
անգերադիպ չլինի, այնուամենայնիվ անխուսափելի-
բն ուղղվում է գոյութեան ունեցող կարգերի և սոսա-
նարակ ճորտատիրական բոլոր մնացորդների դեմ:

2) Վոր սոցիալ-դեմոկրատիայի նպատակներէց մե-
կըն և ողնել ամեն մի հեղափոխական շարժման, վոր
ուղղված է գոյութեան ունեցող հասարակական և քա-
ղաքական կարգերի դեմ:

3) Վոր այդ պատճառով սոցիալ-դեմոկրատիան
պետք է ձգտի գլխավորական հեղափոխական-դեմոկ-
րատական բովանդակութեանը մաքրել ամեն տեսակի
տեսակցիան խառնուրդներից, զարգացնելով գլխավորակա-
ն հեղափոխական ինքնագերատկութեանը և իրանց
փախճանին հասցնելու նրանց դեմոկրատական պահանջ-
ները:

4) Վոր սոցիալ-դեմոկրատիան, վորպես պրոլետա-
րիատի կուսակցութեան պետք է բոլոր պեղքերում և
բոլոր պարագաներում անշեղ ձգտի ինքնուրույն կեր-
պով կազմակերպելու գլխավորական պրոլետարիատին և
բացառելու նրան իր շահերի և գլխավորական բուրժուա-
շխայի շահերի անհաշտ հակամարտութեանը, —

Ու. Ս. Դ. Բ. կուսակցութեան յերրորդ համագու-
մարը հանձնարարում է կուսակցական բոլոր կազմա-
կերպութեաններին՝

ա) պրոպագանդ մղել ժողովրդական ամենալայն
խափերում, վոր սոցիալ-դեմոկրատիան իր նպատակն է
գնում ամենալեռնանդուն կերպով պաշտպանելու գլխ-
ավորական բոլոր հեղափոխական ձևանախմբները,
վորանք բնդունակ են բարելավելու նրա գրութեանը,
մինչև կարիաճատիրական, արքունական, յեկեղեցա-
կան, վանքական և ուղելի հոգերի զբաղումը ներսույս:

բ) վորպես գլխավորական մեջ ագիտացիայի
գործնական լուրձը և վորպես գլխավորական շարժման
մեջ առաջնայն գերակցութեան մասնող միջոց,
պետք է առաջ քաշել անմիջապես գլխավորական հե-
ղափոխական կամխաններ կազմակերպելու անհրաժեշ-
տութեանը. այդ կամխանների նպատակը պետք է լինի
իրականացնելու բոլոր հեղափոխական-դեմոկրատական
վերափոխութեանները, ազատելու համար գլխավորա-
նախաձեռնութեանները — շինարարական և կարիաճա-
տիրական ձևաւորումները:

գ) միապետութեանը կազմակերպելու և նրա վրա
հեղափոխական արշավանքը ուժեղացնելու նպատակով,
հաշտ անել գլխավորականներ և գլխավորական
բխտին կազմակերպելու ամեն տեսակի քաղաքական
ուցույցեր, կոլլեկտիվ կերպով հրաժարվելու հարկերն ու
աուրբերը վճարելուց, վրնոթական ծառայութեանից և
կառավարութեան ու նրա գործակալների հրամաններն
ու վարչաւորները կատարելուց:

դ) ձգտել ինքնուրույն կերպով կազմակերպել գլխ-
ավորական պրոլետարիատին, միացնել նրան քաղաքի պրո-
լետարիատի հետ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցու-
թեան զրոյակի տակ և նրա ներկայացուցիչներին անց-
կացնել գլխավորական կամխանների մեջ:

կառակցությունից բաժանված հաւովածի մնացին

Համապատասխան հաստատում է, վոր Ռ. Ս. Գ. Բ. կուսակցութեան մեջ, եկեղեցիների վեհապալարելու ժամանակներից մինչև այժմ ել գետ մնացել են զանազան գոնափորութենքով և զանազան շափերով նրան հարապատ հասանքներ, վորոնց ընդհանուր տեղեկացն է նույնացել գիտակցականութեան տարրերի նշանակութեանը պրոպետարիատի պաշարի մեջ, յենթադրելով նրանց տարբերակութեան տարրերին: Այդ հասանքների ներկայացուցիչները կազմակերպչական հարցում թեոքրատիկ ցուցադրում են կուսակցութեան պրոպետարիատին ձեռքով չլինող աշխատանքին համապատասխանող պրոպետարի կազմակերպութեան սկզբունքը, իսկ գործնականում շատ դեպքերում կուսակցական գիտելիքներից խուսափելու սխառմք, իսկ ուրիշ դեպքերում ել կուսակցութեան ամբողջ գիտակցութեան ուղղելով լայն, ուսումնական իրականութեան որակիցով պայմանները անգիտացող բնութեան սկզբունքը կիրառելու իրանց քարոզը, աշխատում են խափանել կուսակցական կապի, ներկայումս միակ հնարավոր հիմքերը: Տակախիական հարցերում նրանք ձգտում են նեղացնել կուսակցական անկախ կուսակցական տակախիակին՝ լիբերալ-բուրժուական կուսակցութեանների վերաբերմամբ, բացառութեան մեջ կուսակցութեան՝ ժողովրդական ապստամբութեան մեջ կազմակերպողի գերը ընդունելու հնարավորութեանն ու ցանկալիութեանը, գեմ արտահայտական հեղինակական կառավարութեան մեջ մասնակցելուն, ինչ պայմաններում ել լինի:

Համապատասխան առաջարկում է կուսակցութեան բուրժուականներին ամենուրեք յեռանդուն զաղափարական պաշար մղել հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիայի սկզբունքներից ալոորինակ մասնակի շեղումների վեհ, վոր ալդ հարաջ միեկնույն ժամանակ նա զանում է, վոր ալդ հարաջների ալ կամ ալն չափով կազմակերպների մասնակցութեանը կազմակերպութեանների մեջ, թույլատրելի չէ ալն անհրաժեշտ պայմանով, վոր նրանք ընդունելով կուսակցական համապատասխանների վորոշումներն ու կուսակցութեան կանոնադրութեանը, ամբողջովին չենթադրել կուսակցական գիտելիքներից: Վերաբերմունքը դեպի ազգային սոցիալ-դեմոկրատական կառակերպությունները

Ուշադրութեան անհրաժեշտ

1) Վոր պրոպետարիատի անտեսական և քաղաքական պաշարի շահերը պահանջում են Ռուսաստանի բոլոր ազգերի սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութեանների միացումը:

2) Վոր արդեն սկսված քաղաքական հեղափոխական պաշարն ընդգեմ միացնողական կարգերի և գիտված ապստամբութեան մասնակցումը ալո միացումը առանձնապես անհրաժեշտ են դարձնում:

Յերբայդ Համապատասխան, հաստատելով Ու համապատասխան տեսակետը Փեղերայիցի մասին, հանձնարարում է ինչպես Կենտրոնական կոմիտեին, նա յուրեւ և տեղական կոմիտեներին ամեն ջանք գործադրել համապատասխան գալու ազգային սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութեանների հետ, տեղական աշխատանքները համաձայնեցնելու և ալոպիտով նախապատրաստելու բոլոր ս-դեմոկրատական կուսակցութեաններին:

նարտիսը միացումը մեկ, միասնական թ. Ս.—Գ. Բ. կուսակցության մեջ:

Սոցիալիստ-կեդախի յանձների եւս գործնական համապատասխաններ կաշաղկելու մասին

Հաստատելով թ. Ս.—Գ. Բ. Կ. վերաբերմունքը դեպի սոցիալիստ-հեղափոխականների կուսակցությունը, վերջինիս արձանագրում է յերկրորդ համադրումների բանաձևում և ուշադրություն տանելով՝

1) Վեր սոցիալ-դեմոկրատիայի ժամանակավոր մարտական համաձայնությունները սոցիալիստ-հեղափոխականների կողմակերպություններին հետ՝ միացության դեմ պայքարելու նպատակով, վերջը դեպքերում սպառնալիք կարող են լինել,

2) վեր աշխարհի համաձայնությունները վերջ մի դեպքում չպետք է սահմանափակեն սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության իրականաբար լինելու յանձն ու չպետք է խախտեն նրա պրոլետարական տակավիայի ու նրա սկզբունքների ամբողջությունն ու առաջարկությունը:

Թ. Ս.—Գ. Բ. Կ. յերրորդ համադրումները հանձնարարում է կենտրոնական կոմիտեյին և տեղական կոմիտեներին հարկավոր դեպքում ժամանակավոր մարտական համաձայնություններ կաշաղկել ու հեղափոխական կողմակերպություններին հետ, բոս վերում տեղական համաձայնությունները կարող են կոտորվել միմիայն քեկահամի վերահսկողությամբ:

Վերաբերմունքը դեպի լիբերալները

Ուշադրություն տանելով՝

1) Վեր սոցիալ-դեմոկրատիան պետք է աջակցի

բուրժուազիային, քանի նա իր պայքարով ցարկում է դեմ հանդիսանում և հեղափոխական կամ լակ սպառնացիան:

2) Վեր աշխարհում սոցիալ-դեմոկրատիան պետք է մոզմունի սոստական բուրժուազիայի քաղաքական արթնացումը, սակայն վեր մյուս կողմից, նա պարտական է մերկացնելու պրոլետարիատի տառջ բուրժուազիայի ազատազրական շարժման սահմանափակ և անբաղարար լինելը ամենաբեր, վերջուց էլ վեր առաջահանալիս լինելը ամենափոխությունն ու անբաղարարությունը:

Թ. Ս.—Գ. Բ. Կ. յերրորդ համադրումները յետևողակն հանձնարարում է ընկերներին՝

ա) բացատրել բանվորներին բուրժուական-դեմոկրատական սպառնություն և նրա բոլոր դուռափորումներին հակահեղափոխական և հակապրոլետարական բնույթը, սկսած չափավոր-լիբերալներից, վերջը արտահայտիչն են հոգաւերերի և գործարանատերերի լայն խավերի և վերջացնելով ավելի սպառնականությամբ, վերջուց ներկայացուցիչներն են «Ազատության Միությունը» և ազատ պրոլետարիայի բազմաթիվ խմբակներ:

բ) աշխատակալից յինելով յետևողուն պայքար մեկ բուրժուական դեմոկրատիայի՝ բանվորական շարժումը իր ձեռքը վերցնելու և պրոլետարիատի կամ նրա առանձին խմբակների անունից դուրս գալու բոլոր վերջուցները:

Ծանոթութուն.—Սույն բանաձևով վերանում է ընկ. Ստարոսիերի կողմած և յերկրորդ համադրումների կողմից ընդունված բանաձևը այս մասին:

Տեղեկութիւն Ռ. Ս.—Գ. Բ. կուսակցութեան յերրորդ
համագումարի մասին

Ընկեր բանփոխներ, վերջերս կայացած Ռ. Ս.—Գ. Բ. յերրորդ համագումարը, վարը նոր շրջան է բացելու մեր սոցիալ-դեմոկրատական բանփոխական շարժման պատմութեան մէջ։ Ռուսաստանը խոշոր պատմական մոմէնտ է ապրում։ Հեղափոխութեանը բռնկել է ու ավելի յիշատակում, բնագրկելով նոր ու նոր տեղեր, ազդարնակութեան նորանոր խափեր։ Պրոլետարիատը հեղափոխական մարտական ուժերի դրոշմ է անցել։ Նա արդեն ամենից շատ գոհեր է ավելի ազատութեան գործին և աշխատանքի մարտական ճակատամարտի յի պատրաստում ցարական միտոկոսութեան դեմ։ Պրոլետարիատի գլխավոր ներկայացուցիչները գիտեն, վար ազատութեանը չի վերել աշխատավորութեանը ազդարնակութեան, ճիշտացում է շահագործումից։ Բարձրագիտան, վարը աշխատավորական կողմնակից է, հեղափոխութեան մասնակցութեան կաշխատի խել բանփոխներին նրա նվաճումների առաջնորդութեան մասը և պրոլետարիատի սոցիալիստական պահանջների անհաշտ թշնամի կզատնա։ Սակայն մենք չենք վարենում ազատագրում, միայն և ուժեղացում բարձրագիտելից։ Մենք գիտենք, վար ազատութեանը մեզ հնարավորութեան կտա լայն, բացարձակ և մատակարար պայքար մղելու սոցիալիզմի համար։ Մենք գիտենք, վար անտեսական դարդուցումը անողոր ուշով — և այնքան արագ, վարքան ազատ դարդանա նա — ցիտի վարվրի կապիտալի իշխանութեան հիմքերն ու նախապատրաստի սոցիալիզմի հաղթանակը։

Ընկեր բանփոխներ, այդ մեծ նպատակին հասնելու համար մենք պետք է բոլոր գիտակից պրոլետարներին միացնենք միասնական Ռ. Ս.—Գ. Բ. կուսակցութեան մէջ։ Մեր կուսակցութեանը վաղուց, 1893 և 1896 թվե-
րի բանփոխական լայն շարժումից անմիջապէս հետո յի վար սկսել է զոյանալ։ 1898 թվին գումարովեց առաջին համագումարը, վարը հիմք դրեց Ռուս. Ս.—Գ. Բ. կուսակցութեան և նշեց նրա առաջ գրված խնդիրները։ 1909 թվին կայացած նրա յերկրորդ համագումարը, վարը ավելի կուսակցութեան ճիշտացում, մի շարք բանա-
ձևեր բնորոշեց տակախկաշի վերաբերյալ և առաջին վարձն արեց մի ամբողջական կուսակցական կազմակերպութեան տեղեկութեան։ Ճիշտ է, այս վերջին խնդիրը կուսակցութեանը չհաջողեց միանգամից իրագործել։ Զերկրորդ համագումարի վարքումանութեանը չկամե-
ցավ յենթադրելով մեծամասնութեանը և պատկառում առաջ բերեց, վարը մեծապէս միասնաց ուղ. բանփոխ-
ական շարժման։ Պատկառման առաջին քայլն այն յեղով, վար նրանք շղանկացան կատարել յերկրորդ համագումարի վարքումների և հրաժարելիցին աշխատել համագումարի բնարած կենտրոնական հիմնարկներին գեկա-
վարութեամբ։ Վերջին քայլն այն էր, վար նրանք հրա-
ժարելիցին մասնակցել յերրորդ համագումարին։

Զերբորդ համագումարը հրապարակեցին կամեաների մեծամասնութեան կողմից բնարված բոլորն և կի։ Համագումարին մասնակցելու հրապարակած էլին բոլոր կո-
միտեները, անջատված խմբակներն ու կամեաներից, միասնակցութեան մեծամասնութեանը, վար ժողովները։ Սրանց ահադին մեծամասնութեանը, վար ժողովները և վարքումանութեանը համարյա բոլոր կո-
միտեներն ու կազմակերպութեանները բնարեցին իրենց

արադամափորները և ուղարկեցին նրանց արտասահման
համադումարին մասնակցելու։ Այսպիսով ամեն բան,
ինչ իրադարձելի չէր մեր վատականական պայմաննե-
րում, արված էր, ընդհանուր կուսակցական համադու-
մար հրավերելու համար և միմիայն նախկին կուսակ-
ցական կորհրդի յերեք անդամներին հրաժարվելու պառ-
հառով, մնացած փոքրամասնականներն էլ հրաժարվե-
ցին համադումարին մասնակցելուց։ Յերբուրդ համա-
դումարը, ինչպես այդ յերեսում և նրա՝ վերինում բեր-
ված բանաձևից, պատահական ամբողջ պատասխանա-
ռավությունը բարդում է այդ յերեք անդամների վրա։
Այնուամենայնիվ յերբուրդ համադումարը, չնայելով
փոքրամասնության բացակայության, ձևը առավ յու-
րա միջոցները, փոքրակողի փոքրամասնությունը կայու-
յանա աշխատել մեծամասնության հետ միասին մեկ
կուսակցության մեջ։ Յերբուրդ համադումարը սխալ հա-
մարեց մեր կուսակցության մեջ ծայր առնող հետադար-
ձը դեպի եկնամիջմի հնացած ու մաշված հայացքները.
միևնույն ժամանակ համադումարը ստեղծեց կուսակ-
ցության կանոնադրությամբ հաստատված, կուսակցու-
թյան բոլոր անդամների համար պարտադիր, ճշգրիտ ու
փոքր, յուրաքանչյուր մի փոքրամասնության իրա-
վունքներն ապահովող յերաշխիքներ։ Փոքրամասնու-
թյունը այժմ ունի անկասկածելի, կուսակցության կանո-
նադրությամբ ապահովված իրավունք պաշտպանելու իր
հայացքները, իրական պայքար մղելու, միայն թե այդ
վեճերն ու տարաձայնությունները չկազմալուծեն մեր
կուսակցությունը, չխանդարեն մեր դրական աշխատան-
քը, չվրասեն մեր սկզբերը, խոչընդոտ չլինեն մեր հա-
մերաշխ պայքարին ընդդեմ միապետության և կապի-

տալիստների։ Կուսակցական զրականության հրառա-
րակելու իրավունքը բոլոր կուս. կանոնադրության արդ-
ված և այժմ յուրաքանչյուր մի կուսակցական իրավա-
դր կազմակերպության։ Կենտկոմի վրա նպարտականու-
թյուն և դրված այժմ փոխադրելու ամեն անտակի կու-
սակցական զրականություն, յեթե այդ պահանջում են
հինդ իրավադր կոմիտեներ, այսինքն կուսակցության
բոլոր կոմիտեների մեկ վեցերորդ մասը։ Կոմիտեների
ախտնամիտ ճշտորեն փորձված և, նրանց անձնական
կազմը անձեռնմխելի չէ, այսինքն կենտկոմը իրավունք
չունի անդական կոմիտեների անդամներին հեռացնելու
կամ նոր անդամներ նշանակելու առանց կոմիտեների
համաձայնության։ Միակ բացառությունը կազմում է
այն դեպքը, յերբ կազմակերպված բանվորների ²/₃ մասը
պահանջում են կոմիտեն փոխել. այդ դեպքում կանոնա-
դրության համաձայն, բանվորների փորձումը պարտա-
դիր և կենտկոմի համար, յեթե նրա ²/₃ մասը նույնպես
զրկվում է կենտկոմի համար, յեթե նրա ²/₃ մասը հեռական
համաձայն և բանվորների փորձումը և արված պերի-
յուրաքանչյուր մի կոմիտեի իրավունք և հաստատել կուսակ-
ցական կազմակերպությունը կոչումի մեջ։ Պերիֆերիա-
ցական կազմակերպության կոչումի մեջ։ Պերիֆերիա-
ներին իրավունք և արված իրանց թեկնածուներին առա-
ջարկելու կոմիտեների անդամության համար։ Կուսակ-
ցության սահմանները ճշտորեն փորձված են, համա-
ձայն կուսակցության մեծամասնության ցանկության։
Յերկու կամ յերեք կենտրոնների փոխարեն, հիմնված է
մեկ կենտրոն։ Ապահովված է Ռուսաստանում աշխատող
բնիկներին վճարական դերակալությունը՝ կուսակցու-
թյան արտասահմանյան մասի հանդեպ։ Մեկ խոսքով
թյան արտասահմանյան արեւ. և ամեն ինչ, խուսափելու
յերբուրդ համադումարն արեւ. և ամեն ինչ, խուսափելու

պատգամավորները և ուղարկեցին նրանց արտատահման
համապատասխան մասնակցելու : Այսպիսով ամեն բան,
ինչ իրադարձելի չէր մեր վստակեցնական պայմաննե-
րում, արված էր, բնականորէն կուսակցական համապա-
տար հրովիրելու համար և միմիայն նախկին կուսակ-
ցական խորհրդի յերեք անդամները հրաժարվելու պատ-
ճառով, մնացած փոքրամասնականներն էլ հրաժարվե-
ցին համապատասխան մասնակցելուց : Յերրորդ համա-
պատարը, ինչպէս այդ յերեսում և նրա՝ վերնում բեր-
ված բանաձևից, պատակաման ամբողջ պատասխանա-
տուությունը բարդում և այդ յերեք անդամները վրա :
Այնուամենայնիվ յերրորդ համապատարը, չնայելով
փոքրամասնութեան բացակայութեան, ձեռք առնով յո-
րոք միջոցները, վարդապետ փոքրամասնութեանը կարո-
ղանա աշխատել մեծամասնութեան հետ միասին մեկ
կուսակցութեան մեջ : Յերրորդ համապատարը սխալ հա-
մարեց մեր կուսակցութեան մեջ ծաշք առնող հետադար-
ձը զեպի եկանա՞նք մի հնացած ու մաշված հայացքները .
միևնույն ժամանակ համապատարը ոտնոցեց կուսակ-
ցութեան կանոնադրութեամբ հաստատված, կուսակցու-
թեան բոլոր անդամների համար պարտադիր, ճշգրիտ ու
փոքուշ, յուրաքանչյուր մի փոքրամասնութեան իրա-
վունքներն ապահովող յերաշխիքներ : Փոքրամասնու-
թեանը այժմ ունի անկապտելի, կուսակցութեան կանո-
նադրութեամբ ապահովված իրավունք պաշտպանելու իր
հայացքները, իդեական պայքար մղելու, միայն թէ այդ
վեճերն ու տարաձայնութեանները չկազմալուծեն մեր
կուսակցութեանը, չխանգարեն մեր զբաղման աշխատան-
քը, չլքատեն մեր սէյթերը, խոչընդոտ չլինեն մեր հա-
մերաշխ պայքարին ընդդէմ միապետութեան և կառու-

նախկանները : Կուսակցական զբաղմունքի շրտա-
բակելու իրավունքը բնա կուս. կանոնադրութեան արբ-
ված և այժմ յուրաքանչյուր մի կուսակցական իրավա-
պար կազմակերպութեան : Կենտկոմի վրա պարտականու-
թեան և պրկած այժմ փոխադրելու ամեն տեսակի կու-
սակցական զբաղմունքի, յեթէ այդ պահանջում են
հինգ իրավապար կոմիտեներ, այսինքն կուսակցութեան
բոլոր կոմիտեների մեկ վեցերորդ մասը : Կոմիտեների
ախտանման ճշտութեն փորձված և, նրանց անձնական
կազմը անձնանման յեթէ, այսինքն կենտկոմի իրավունք
չունի տեղական կոմիտեների անդամներին հեռացնելու
կամ նոր անդամներ նշանակելու առանց կոմիտեների
համաձայնութեան : Միակ բացառութեանը կազմում և
համաձայնութեան : Միակ բացառութեանը կազմում և
այն զեպքը, յերր կազմակերպված բանվորների ²/₃ մասը
պահանջում են կոմիտեի փոխել . այդ զեպքում կանոնա-
դրութեան համաձայն, բանվորների փոքուշ մասը նույնպէս
զիր և կենտկոմի համար, յեթէ նրա ²/₃ մասը Տեղական
համաձայն և բանվորների փորձման հետ : Տեղական
համաձայն և բանվորների փորձմանը և արված պերի-
յուրաքանչյուր մի կոմիտեի իրավունք և արված կուսակ-
ցութեան կազմակերպութեանը հաստատել կուսակ-
ցական կազմակերպութեան կոչումի մեջ : Պերիֆերիա-
ցական կազմակերպութեան կոչումի մեջ : Պերիֆերիա-
ցական իրավունք և արված իրանց թեկնածուներին առա-
ջարկելու կոմիտեների անդամութեան համար : Կուսակ-
ցութեան սահմանները ճշտութեն փորձված են, համա-
ձայն կուսակցութեան մեծամասնութեան ցանկութեան :
Յերկու կամ յերեք կենտրոնների փոխարեն, հիմնված և
մեկ կենտրոն : Ապահովված և Ռուսաստանում աշխատող
ընկերների վճռական զերակայութեանը՝ կուսակցու-
թեան արտատահմանյան մասի հանդեպ : Մեկ խոսքով
համապատարն արեւ և ամեն ինչ, խուսափելու
յերրորդ համապատարն արեւ և ամեն ինչ, խուսափելու

Համար մեղադրանքներից, թե մեծամասնությունն չէ
զարն և գործ գնում էր թիփական գերակշռությունը, մե-
քենույթներն ճնշում և վտարամասնությունը, կենտրոնա-
կան սրբանները բնական էն և այլն և այլն: Բոլոր սո-
ցիալ-գեմակրատներն համար ստեղծված և միասնական
խոսակցություն, մասնահարկ միասնական կուսակցություն
չարքերը մանկու լիակատար հնարավորություն, մի
կուսակցություն, վերջ բաժանականաչափ լայն ու կենսու-
նակ և, բաժանականաչափ ամբողջ և ուժեղ
և, լիակատարություն (կրոնականություն) հին
արդիացիությունը մեղադրություն, անցած դժգոհու-
թյունների և գծում ընդհանրությունը հեռքերը
բոլորովին մաքրելու համար: Թող, որ մե-
բոլոր այն սոցիալ-գեմակրատները, վերջին լիակատար
գնահատում են կուսակցականությունը, հեռանալով աշխ-
խարհը համագումարի կողմն, թող նրա վերջինները
լեռնական լինեն՝ կուսակցություն միասնականությունը
գերականություն, բոլոր կազմալուծիչ տարրերը վերա-
ցնելու և պրոլետարիատի շարքերը խառ-
նելու: Մենք համատեղած ենք, վեր գիտա-
կից բանավորները, վերջին ամենից լավ գիտեն
գնահատել միացած, համերաշխ աշխատանքի նը-
շանակությունը, վերջին ամենից խորն են դա-
ցել ջրառումների, տատանումների և խոսվածյուն-
ների ամբողջ միասնակարությունը, այժմ իրանց ամբողջ
կոտորած կազմանքն, վեր կուսակցություն ամեն մի
անդամ, լինի նա ներքևում, թե վերևում, անպայման
բնություն կուսակցական գիտելիքներն և յենթաբնական

[illegible]

գուշակում են, թե այդ հաղթանակը նրան դժբախտություններ կրերի: Ռուսաստանի պրոլետարիատը ի վիճակի չէ կատարելու իր պարտքը մինչև վերջ: Նա ի վիճակի կլինի դուրս կանգնելու ժողովրդական ապստամբություն: Նա չի վախենա մասնակցելու ժամանակավոր հեղափոխական կառավարություն մեջ, յետևյալ նրան կվիճակվի, վերջան էլ դժվար լինի այդ իր համար: Նա կկարողանա հետ մղել բոլոր հակահեղափոխական փորձերը, անխնա ջախջախել ապստամբյան բոլոր թշնամիներին, իր կրճքով պաշտպանել գեմոկրատական հանրապետությունը և հեղափոխական ճանապարհով իրականացնել ամբողջ մեր ծրագիր-միևնույն: Ռուսաստանի պրոլետարները վաղ թե պետք է վախենան այդ վտանգներից, այլ ամբողջ հոգով պետք է վախազեն այդպիսի վտանգների:

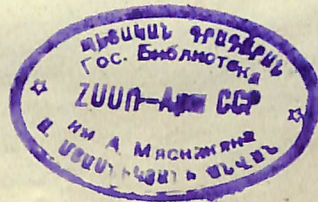
Հաղթելով առաջիկա գեմոկրատական հեղափոխություն մեջ, մենք հսկայական քայլ արած կլինենք դեպի առաջ, դեպի մեր սոցիալիստական նպատակները: Ղրա՛նով մենք կապանենք ամբողջ Յևփրոպան բնակչի՛ն զինվորական պետություն ծանր լծից և կողնենք մեր յեղաջրներին, ամբողջ աշխարհի գիտակից բանվորներին ավելի արագ, վճռական և համարձակ կերպով դիմելու դեպի սոցիալիզմ, այն յեղաջրներին, ժորոնք այնքան առնչվել են բուրժուական բնակչության միջնորդում և հոգեպես կազդուրվում ևն արժամ, յերբ տեսնում են Ռուսաստանի հեղափոխություն հաջողությունները: Իսկ Յևփրոպայի սոցիալիստական պրոլետարիատը ոչնչություն մենք կկարողանանք վաղ միայն գեմոկրատական հանրապետությունը պահպանել, այլ և յոթ մղոննոց քայլերով դեպի սոցիալիզմ ընթանալ:

Ուրեմն, առաջ, բանվոր-ընկերներ, դեպի կազմակերպված, միահամուռ և տոկուն պայքար՝ ապստամբյան համար:

Կեցցե՛ հեղափոխությունը:

Կեցցե՛ միջազգային հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիան:

Ռ. Ս. Դ. Բ. Կ. ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

<< Ազգային գրադարան

NI 0103552

